

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 40.

Onsdagen den 30 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kamrarne inkomna läkareintyg:

Att herr general C. Ericson på grund af sjukdom (Rhinit. og. & ot. med. cat. ac., dx.) är tills vidare förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed på begäran.

Stockholm den ³⁰/₄ 1902.

Emil Stangenberg.
Med. dr.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial n:o 30, i anledning af återremiss af viss del af bevillningsutskottets betänkande n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903.

§ 4.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets memorial n:o 31, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående en inkomstskatt för år 1903.

Punkten 1:o.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Den i punkten gjorda anmälan lades till handlingarna.

Andra Kammarens Prot. 1902. N:o 40.

Punkten 2:o.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Särskilda utskottets n:o 2 härefter föredragna utlåtande n:o 4 blef på begäran åter bordlagdt.

§ 6.

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.*

Till kammarens afgörande förelåg särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 2, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, dels ock vissa inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Till förberedande behandling hade särskilda utskottet n:o 2 fått mottaga Kongl. Maj:ts proposition n:o 30, hvori Kongl. Maj:t, under återopande af det vid propositionen fogade, i statsrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att

dels antaga propositionen bilagda förslag till

1:o) lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, samt

2:o) lag angående ändrad lydelse af 1, 2, 9, 10, 13, 19, 22, 30, 36 och 39 §§ i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862;

dels medgifva:

att till styrelse för skyddshem måtte till bestridande af kostnaderna för hvarje på grund af lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn i skyddshemmet intaget barns vård utgå ett årligt statsbidrag af 100 kronor för den tid, skyddslingen vårdades i skyddshemmet;

att till betäckande af de för barns uppfostran i enskildt hem eller barnhem eller under anställning i arbete, tjänst eller yrke uppkomna kostnader, som på grund af nyssnämnda lags bestämmelser stannat å barnavårdsnämnd, måtte för den tid, barnet på nämndens föranstaltande njöte sådan uppfostran, till nämnden utgå ett årligt statsbidrag af 40 kronor, om barnet vårdades i barnhem, och hälften af dessa kostnaders belopp, dock ej öfver 25 kronor, om barnet vore anförtrodt åt enskildt hem eller anställt i arbete, tjänst eller yrke; samt

att det skulle ankomma på Kongl. Maj:t att vid nämnda statsbidrags utbetalande anordna den kontroll och meddela de bestämmelser i öfrigt, som kunde finnas erforderliga;

dels förklara, att Kongl. Maj:t skulle ega att för tiden från början af år 1903, till dess lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn i allo trädde i kraft, utdela understöd för barns uppfostran i skyddshem och barnhem, med tillämpning, så vidt ske kunde, af omförmälda grunder för stats-

bidrags utgående och i enlighet med de närmare föreskrifter Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela;

dels ock, för att till nu angifna ändamål användas, på ordinarie stat under riksstatens åttonde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag, med titel »uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt afseende försummade barn», å 70,000 kronor.

Derjemte hade till utskottet öfverlemnats följande inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen:

1:o) n:o 172 af herr *H. Hedlund*, deri hemstälts:

att § 8 i ofvan förstnämnda lagförslag måtte få angifven förändrad lydelse; samt att § 10 måtte ur lagen utgå;

2:o) n:o 173 af herr *J. Widén*, som yrkat:

dels att till 10 § i lagen angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn måtte fogas ett ytterligare moment af följande lydelse:

»Befinnas, efter det barn blifvit på grund af barnavårdsnämnds beslut skildt från sitt hem, förhållandena i hemmet vara sådana, att barnet der kan erhålla lämplig vård och uppfostran, må barnet till föräldrar eller målsman återlemnas»;

och dels att efter 19 § i sagda lag måtte inskjutas en ny paragraf af följande lydelse:

»Öfver den, som genom barnavårdsnämnds försorg i enskildt hem eller barnhem erhållit vård och uppfostran, bör nämnden, äfven efter det han lemnat detta hem, fortfarande hafva tillsyn, intill dess han uppnått myndig ålder. För sådan person, som ännu icke fyllt 18 år, eger nämnden utse tjänst eller anställning, hvilken han icke före denna ålder må, utan nämndens tillstånd, lemna.

Hvad här är stadgadt gälle ock för skyddshems styrelse med afseende på skyddsling, som från skyddshemmet utskrifvits, dock att »han i intet fall må utan styrelsens tillstånd lemna tjänst eller anställning, som styrelsen åt honom utsett, förr än ett år efter utskrifningen förflutit»;

3:o) n:o 190 af herr *F. Berg* i Stockholm angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Utskottet hemställde:

1:o.

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts förslag till lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn icke kunnat af Riksdagen oförändradt antagas, måtte, i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition äfvensom herr Widéns motion, men med afslag å herr Hedlunds hemställan, för sin del antaga ett af utskottet delvis omarbetadt förslag till lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn;

*Angående
uppfostran åt
vanartade
och i sedligt
afseende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Angående
 uppfostran åt
 vanartade och
 i sedligt af-
 seende för-
 summade barn
 m. m.
 (Forts.)

2:o

under förutsättning att hvad utskottet ofvan under 1:o hemställt vunne Riksdagens bifall, att Riksdagen måtte i anledning af Kongl. Maj:ts förslag antaga ett vid utlåandet fogadt förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 1, 2, 9, 10, 13, 19, 22, 30, 36 och 39 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862.

3:o

under förutsättning att hvad utskottet ofvan under 1:o och 2:o hemställt vunne Riksdagens godkännande, att Riksdagen, med bifall till herr Bergs motion, måtte för sin del antaga ett vid punkten jemväl fogadt förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 1, 2, 9, 11 och 18 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863; och

4:o

under förutsättning att hvad utskottet ofvan under 1:o hemställt vunne Riksdagens godkännande, att Riksdagen måtte

dels medgifva,

att till styrelse för skyddshem måtte till bestridande af kostnaderna för hvarje på grund af lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn i skyddshemmet intaget barns vård utgå årligt statsbidrag af 100 kronor för den tid, skyddslingen vårdades i skyddshemmet;

att till betäckande af de för barns uppfostran i enskildt hem eller barnhem eller under anställning i arbete, tjänst eller yrke uppkomna kostnader, som på grund af nyssnämnda lags bestämmelser skulle bestridas af barnvårdsnämnd, måtte för den tid barnet på nämndens föranstaltande njöte sådan uppfostran till nämnden utgå ett årligt statsbidrag af 40 kronor, om barnet vårdades i barnhem, och hälften af dessa kostnaders belopp, dock ej öfver 25 kronor, om barnet vore anförtrodt åt enskildt hem eller anställt i arbete, tjänst eller yrke; samt

att det skulle ankomma på Kongl. Maj:tt att vid nämnda statsbidrags utbetalande anordna den kontroll och meddela de bestämmelser i öfrigt, som kunde finnas erforderliga;

dels ock, för att till nu angifna ändamål användas, på ordinarie stat under riksstatens åttonde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag, med titel »uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt afseende försummade barn», å 70,000 kronor.

Vid utlåandet var fogad reservation af herr *Olsson* i Mårdäng.

Sedan ingressen af *punkten 1:o* blifvit uppläst, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen, att de särskilda paragraferna under denna punkt skulle hvar för sig föredragas.

1 §.

Sedan paragrafen föredragits, lemnades på begäran ordet till:

Herr Ernst Carlson, som yttrade: Herr talman! Det föreliggande lagförslaget är, som bekant, begärdd af Riksdagen och hvilat, såsom herrarne torde hafva funnit, i allt väsentligt på de principer, som uttalas i Riksdagens skrivelse af 1896. Dessa principer äro i sjelfva verket af sådan art, att de icke böra röna motsägelse från någon, som vill bidraga till att främja det viktiga, af lagstiftaren här afsedda ändamålet.

Vill man nemligen åstadkomma något effektivt för att motarbeta den råhet och sedliga förvildning, som tyvärr alltför ofta träder i dagen hos våra dagars uppväxande ungdom, så måste man gripa det onda an vid roten. Då måste ock — såsom i föreliggande lagförslag och det samtidigt framlagda förslaget till lag angående tvångsuppfostran för minderårige förbrytare skett — erkännas statens rätt och pligt att omhändertaga värden och uppfostran af sådana individer, som hem och skola icke kunna få bugt med. Väl kan ett sådant inskridande af staten ur viss synpunkt framstå såsom ett ingrepp i föräldrarätten; ty det är ju en ganska allvarlig sak att skilja barn från deras föräldrar. Men detta är ingen ny grundsats, utan i sjelfva verket endast en utveckling af hvad som redan finnes föreskrifvet i folkskolestadgans 51 § och som kunnat gå för sig utan domstols medverkan, enär afskiljandet endast är temporärt. Dessutom torde det, närmare besedt, endast framstå såsom en humanitär åtgärd, åsyftande att främja både individens och samhällets intresse, då staten i stadgad ordning för sådana fall, der hemmet försummar eller icke mäktar fullgöra sin uppfostringspligt, för en tid skiljer den vanartade individen från hemmet för att moraliskt tillrättaföras.

Hvad åter skolan angår, så torde hon hafva rättmätiga kraf derpå, att för hennes uppgift hinderliga element utsöndras. Den obligatoriska folkskoleundervisningen kan nemligen icke ha till ändamål annat än att söka fostra och undervisa i moraliskt och fysiskt afseende normalt utvecklade barn. För att skolan skall kunna fylla en sådan uppgift, måste hon utsöndra för det första de i fysiskt afseende abnorma, d. v. s. döfstumma, blinda, idioter — och i sådant syfte har som bekant redan vidtagits åtgärder — men för det andra äfven de i moraliskt afseende abnorma, d. v. s. sedligt försummade och vanartade barn. Först sedan detta skett, kan skolan med kraft och framgång fullfölja sitt arbete. En sådan utsöndring af moraliskt abnorma och deras fördelning i lämpliga grupper, sedligt försummade och med gröfre vanart behäftade, afser det här föreliggande lagförslaget att åstadkomma och detta just på den väg, som Riksdagen i nämnda skrivelse anvisat.

Från pedagogisk och ekonomisk synpunkt tror jag också, att det sätt, hvarpa det uppställda programmet i utskottets förslag blifvit förverkligadt, kan anses tillfredsställa billiga anspråk; detta så mycket

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts).*

*Angående
uppföstran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

mer, som förslaget under sin gång från komité till Kongl. Maj:t och från Kongl. Maj:t till utskottet måste anses hafva blifvit i flere afseenden fullkomnadt.

Så har t. ex. Kongl. Maj:t vidtagit en väsentlig förbättring i komiténs förslag, då Kongl. Maj:t, följande en reservants anvisning, insatt skolrådet såsom den myndighet, som skall hafva hand om sedligt försummade och vanartade barns vård och uppföstran, medan komitén för detta ändamål ville skapa en särskild myndighet vid sidan af skolrådet, den s. k. barnavårdsnämnden. Denna skulle, fruktar jag, aldrig kommit att få tillräcklig lifskraft, men den skulle lätt råkat i kollision med likartade myndigheter, skolrådet och fattigvårdsstyrelsen.

Utskottet har i sin ordning i flere hänseenden förbättrat det kungliga förslaget. Till sådana förbättringar räknar jag först och främst, att utskottet insatt Konungens befallningshafvande i stället för domkapitlet såsom den instans, hvilken barnavårdsnämndens beslut skola underställas. Detta tror jag vara en praktisk anordning, som, på de i utlåtandet anförda skäl, måste anses väl grundad.

Vidare har utskottet utsträckt skolrådets eller, som det heter, barnavårdsnämndens och skyddshemsstyrelsens målsmanskap öfver barnen utöfver den tid, de vistas i anstalt, så att ifrågasatt nämnd eller styrelse har att för dem utse tjänst eller yrke, intill dess de uppnått viss ålder, såsom föreskrifves i § 20, och vidare att inför rätta om dem lemna upplysningar, derest de skulle bli ställda inför domstol, såsom föreskrifves i § 22.

Slutligen har utskottet i ekonomiskt afseende vidtagit den i min tanke välbetänkta åtgärden att icke direkt vilja påbjud att kommuner och landsting skola upprätta de här ifrågasatta vårdanstalterna. Jag tror, att det är särdeles klokt att här söka taga i anspråk det enskilda, varmhjertade initiativet och kommunernas goda vilja, understödd och uppmuntrad af frikostiga bidrag från statens sida. På en sådan frivillighetens väg torde man nå vida säkrare fram till målet än genom ett obligatoriskt åläggande, som lätt kan framkalla motsträfvighet och göra saken förhatlig. Den goda saken torde nog ändå genom sin egen inneboende kraft tränga sig fram.

Hvad beträffar storleken af det ifrågasatta statsanslaget äfvensom fördelningen af kostnaden på de olika kategorier, som dertill skola bidraga, d. v. s. enskilde, fattigvårdsstyrelse, kommun och stat samt, i fråga om skyddshem, äfven landsting, förmenar jag, att förslaget i allmänhet träffat det rätta. Härvidlag är det emellertid erfarenheten, som måste fälla utslaget. Man har ju också i detta afseende sökt tillgodogöra sig den erfarenhet, som redan vunnits å abnormundervisnings område.

Särskildt verkar det tilltalande, att utskottet velat lemna föreskrifter i den riktningen, att skyddshemmen icke måtte blifva allt för stora, så att siffran för antalet intagna barn i regeln icke skulle få öfverstiga 30. Jag vet väl, att i detta afseende olika åsikter ur ekonomisk och administrativ synpunkt vilja göra sig gällande, i det att somliga hålla på, att anstalterna skola vara större, andra

åter på, att de skola vara små, och att man kan åberopa erfarenheter som stöd för båda åsigtterna. Jag tror dock, att vi böra hålla utskottet räkning därför, att det sökt göra dessa skyddshem icke allt för stora. Framför allt när det är fråga om sådan ungdom som här, d. v. s. mer eller mindre groft vanartad, tror jag det vara af vigr, att föreståndarens personliga och patriarkaliska inflytande kan göra sig gällande, hvilket naturligtvis icke är möjligt, om hemmen mista sin öfverskådlighet och blifva allt för stora, så att han måste uppträda väsentligen som administrator och icke som uppfostrare och lärare. Dessutom är ju i lagens föreskrifter bandet icke så hårdt ådraget, att icke anstalter med flera gruppvis förenade hem, t. ex. efter det s. k. cottage-Homesystemet, kan komma till användning, så som med fördel skett i Norge och England.

I princip är jag alltså hufvudsakligen ense med utskottet; men ur praktisk synpunkt skall jag tillåta mig framställa ett par anmärkningar.

Den ena af dessa gäller namnet »barnavårdsnämnd». Jag finner det nemligen inkonseqvent, att skolrådet i utskottets förslag så kallas. Detta namn var helt naturligt från komiténs ståndpunkt; ty enligt dess förslag skulle barnavårdsnämnden utgöra en särskild myndighet. Men i det nu föreliggande förslaget är ifrågavarande namn egnadt att verka förvillande för allmänheten, som genom lagen hänvisas till en ny myndighet, barnavårdsnämnden, som dock i regeln ingenting annat är än skolrådet. Jag anser, att detta är att göra en enkel sak krånglig, och att en ändring skulle lätt kunnat ske derigenom, att man i stället för »barnavårdsnämnd» öfverallt utom i 27 § insatte ordet »skolråd». I nämnda paragraf, som afhandlar ett undantagsförhållande, borde åter namnet »barnavårdsnämnd» bibehållas, emedan det der i verkligheten motsvaras af en särskild myndighet vid sidan af skolrådet. Men enligt min öfvertygelse kommer den paragrafen väsentligen att blifva ett lagbud på papperet; ty i nittionio fall af hundra lärer det nog blifva skolrådet, som kommer att taga hand om hithörande ärenden.

En annan anmärkning gäller inspektionen. Jag tror, att utskottet i likhet med Kongl. Maj:t och komitéen fullt befogadt har ansett, att inspektionen öfver barnhemmen bör läggas i folkskoleinspektörernas händer, därför att de hafva bästa kännedomen om de lokala förhållandena och barnmaterialet.

Men i fråga om skyddshemmen anser jag ett annat förhållande råda. Jag håller före, att inspektionen här fordrar större erfarenhet och en öfverblick af en mängd förhållanden, som en inspektör i allmänhet ej besitter. Det torde därför vara lämpligt att åstadkomma temligen stora inspektionsdistrikt; ty eljest är fara värdt, att man icke skall finna kompetenta personer till inspektörer. Derför anser jag ock, att man i detta afseende bort lemna Kongl. Maj:t fullt fria händer och icke peka på att *företrädesvis* folkskoleinspektörer skola härtill användas.

På öfriga detaljer skall jag för närvarande icke ingå. Då jag emellertid finner, att det föreliggande lagförslaget bör verksamt bi-

Angående *E*
uppfostran *at*
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)

Angående
 uppfostran åt
 vanartade och
 i sedligt af-
 seende för-
 summade barn
 m. m.
 (Forts.)

draga till höjande af vårt folks sedliga nivå genom att, såsom liknande åtgärder särskildt i England gifvit vid handen, väsentligen minska brottens antal, önskar jag på det lifligaste framgång åt förslaget. Jag gör det så mycket mer, som jag, såsom jag sökt påvisa, funnit, att förslaget blifvit i flere punkter förbättradt under utskottsbehandlingen, och yrkar alltså, herr talman, bifall till utskottets förslag i den nu föredragna § 1.

Herr Waldenström: Ehuru det nu egentligen är 1 §, som behandlas, så är det väl icke nödvändigt, att i diskussionen precis hålla sig till denna paragrafs innehåll. Man torde kunna låta diskussionen blifva en principdebatt, hvartill också den föregående talaren gjorde en början.

Att ett starkt behof gör sig gällande att finna någon utväg att uppfostra de s. k. ligapojkarne, äfven om det skulle vara nödigt att för detta ändamål taga dem från deras föräldrar, derom finnes icke någon tvekan. Riksdagen har också insett detta, när den skrifvit till Kongl. Maj:t om saken, hvarefter Kongl. Maj:t framlagt detta förslag.

Emellertid skall jag be att få framställa några erinringar med afseende å sådana uppfostringsanstalter, som på grund af förslaget skulle komma till stånd. Frågan gäller, huruvida sådana anstalter böra vara större eller mindre. För min del anser jag, att anstalterna böra vara så små, som möjligen kan låta sig göra med rimliga kostnader. Jag besökte i fjol Amerika, och der fick jag se en sådan anstalt, som staden Chicago höll på att bygga. Den tyckes nästan bli en liten stad för sig. Den består af en hel mängd byggnader, och meningen är, att i hvarje sådan byggnad skall intagas ett mindre antal vanartiga barn för erhållande af faderlig och moderlig vård hos föreståndaren. På platsen vidtogos jemväl anordningar för allehanda sport och lek. Allt var anlagdt på att göra det treffligt i allmänhet och hemtrefligt i synnerhet för de unga, som skulle der tagas om hand. Jag insåg väl, att detta var alldeles för storartadt för att *vi* skulle ha råd att göra detsamma efter, men vi kunna hafva råd att göra någonting ditåt.

Jag har känt mig så mycket mera manad att framställa detta, som jag just i går i Svenska Dagbladet observerade en tidningsartikel om den koloni för vanartade barn, som svenska staten har vid Hall. Det torde vara många af herrarne, som läst denna artikel, och jag vill rekommendera den till välvillig uppmärksamhet af vederbörande statsråd. Som bekant, hafva revisorerna år efter år uttalat de mest storartade loford öfver denna anstalt och det sätt, hvarpå den skötts. Jag har emellertid sedan flere år tillbaka af en f. d. tjänsteman vid Hall fått mig meddeladt, att icke allt der skulle varit så bra, som revisorerna låtit påskina. Artikelförfattaren, som är mig obekant — han tecknar sig — er. — åberopar ett uttalande af en tjänsteman, som i åtskilliga år tjänat på Hall, och jag förmodar, att det är samma person, som jag talat vid. Han påstår, att »kolonien är ett lögnväsen från början till slut».

Revisorerna för sista året hafva icke instämt i det uttalande, som föregående års revisorer afgifvit. Tvärtom hafva de gjort ganska många erinringar både mot styrelsen och föreståndaren, och bland revisorernas mera viktiga anmärkningar finna vi deras erinringar om reglementets helgd. I sammanhang härmed må nämnas, att tjänstemännen vid anstalten hafva ända till på sista tiden, såsom artikeln upplyser, varit okunniga om tillvaron af något reglemente. Vidare nämnes här åtskilligt om inspektionerna. Den sista skedde den 10 april detta år och den närmast föregående den 15 maj förra året. Vidare fortsättes i artikeln: »Dessutom har Konungens befallningshafvande att vaka öfver reglementets behöriga iakttagande, att tid efter annan inspektera kolonien o. s. v. (§ 17). Sanningskrafvet ålägger oss att äfven granska, huru denna punkt blifvit efterlefd. Under åtminstone år 1901 har endast en s. k. inspektion egt rum. Landshöfdingen möttes i Södertelje, efter framkomsten begaf man sig ut på jagt, och efter hemkomsten kl. 4 egnades vid pass en half timme till ett besök hufvudsakligen i kyrkobygget, i den snyggaste sofsalen samt köket. Ungefär kl. 7 rullade ekipaget sin väg, och åt eleverna hade under besöket på sin höjd kastats en sidoblick. Och dock heter det så vackert i Konungens befallningshafvandes berättelse till Kongl. Maj:t, att »vid företagna inspektioner bekräftats, att kolonien med framgång och på ett synnerligen tillfredsställande sätt verkat för sitt viktiga ändamål».

*Angående
uppföstran åt
vanariade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Jag svarar nu icke för sanningen af alla dessa uppgifter, men det vore skäl, att herr statsrådet toge artikeln i öfvervägande och såge efter, huru det förhåller sig med saken.

Om elevernas behandling upplyses följande: »En del af eleverna ha i åratals användts i svinhuset som svinskötare, der de långa tider vistats dygnet om. Der sofva de, der få de ofta intaga sina måltider, långa tider nödgas de försumma morgon- och aftonböner, med ett ord, der bli de förslöade och förfäade.

Landtbrukseleverna lemnas ofta vind för våg ute på åker och äng. Följden häraf blir dels ett rått och tuktlöst uppförande med svordomar, otuktigt tal och gerning m. m. sådant, dels tillfälle att af förbifarande bönder tillbyta sig snus, tobak och bränvin.»

Men det stannar icke härvid. »I senaste årsberättelsen — fortsätter artikeln — heter det, att för elevarbeten från koloniens verkstäder erhöles silfvermedalj vid årets industri- och slöjdtställning i Gefle. Bland utställda nummer märkes t. ex. »n:r 13. Väggskåp egenhändigt af Oskar Larsson, 16 år.» Denna etikett var åsatt från Hall, men slöjdläraren anmärker härtill: Randning och förnissning af målaremästaren, en dörr och ett lådförstycke nytt under vintern af yrkesförmannen: skåpet förfärdigadt för ungefär 15 år sedan och har varit med på flera (5?) utställningar. »N:r 21. pianobänk, egenhändigt af Oskar Strömberg.» Anmärkning härtill: Bänken omskuren, reparerad, svärtad och polerad af yrkesförmannen. »N:o 15, klädeskorg, egenhändigt af Edvin Farman.» Anm.: Yrkesläraren försäkrar sig med ed kunna styrka, att han sjelf förfärdigat den.»

Jag skall naturligtvis icke göra något yrkande med anledning

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt afse-
ende försum-
made barn
m. m.
(Forts.)*

af detta; men jag har ansett, att hvad jag här sagt bort vid detta tillfälle och på denna plats offentligen uttalas, och det så mycket mer som den nyss nämnde f. d. tjänstemannen vid Hall, hvilken nu innehar en ganska framstående plats i fängvården, redan för 2 eller 3 år sedan bedt mig att icke låta frågan år från år passera oanmärkt i Riksdagen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hammar-skjöld: Herr Waldenström ville, såsom han uttryckte sig, fästa vederbörande departementschefs uppmärksamhet på artikeln i Svenska Dagbladet för i går angående åtskilliga förmodade missförhållanden vid Hall. Då jag förutsätter, att han med vederbörande departementschef menade mig, skall jag be att få svara några ord.

Denna tidningsartikel har ingalunda undgått min uppmärksamhet, utan jag har redan vidtagit åtgärder för att få en undersökning till stånd i anledning deraf. Jag har icke förbisett, att artikeln efter all anledning förskrifver sig från ett mycket misstänkt håll. Det är nemligen åtskilligt, som gifver vid handen, att den förskrifver sig från en f. d. tjänsteman, som blifvit skild från anstalten såsom för densamma olämplig, men då uttalandet kommit till offentligheten och väckt en viss uppmärksamhet, har jag önskat anställa en så skyndsam uundersökning som möjligt. Till att börja med har från styrelsen ingått en anmodan till tidningen att så snart som möjligt utskicka en person till Hall för att på ort och ställe göra sig under- rättad om sanningsenligheten af de uppgifna förhållandena. Det har för mig uppgifvits, att liknande artiklar förut lemnats till två andra stora stockholmstidningar, som emellertid vidtagit den försigtighets- åtgärden att närmare öfvertyga sig om förhållandena och derfor utskickat medarbetare till Hall med den påföljd, att artiklarnes in- tagande blef instäldt.

Det kan naturligtvis icke vara möjligt för mig att redan nu svara på alla de beskyllningar, som framkastats i artikeln. Åtskil- ligt kan ju hafva åtminstone sken af grund, fastän jag nog tror, att det finnes en förklaring äfven i dessa afseenden. Jag har nemligen på grund af både min egen och min företrädares erfarenhet — och vi hysa båda ett mycket stort intresse för anstalten och besökte den i somras tillsammans — säga, att sådana missförhållanden, som här skildras, icke gerna kunna förefinnas vid anstalten; långt ifrån att, såsom i artikeln antydes, man för besökande skulle visa endast de mest tilltalande lokalerna, är min personliga erfarenhet, att vid besök på anstalten föreståndaren varit mycket ifrig att taga den besökande med sig genom samtliga lokalerna och visa dem från golf till tak, så att den besökande förr tröttnade att se än föreståndaren att visa.

Om sådana missförhållanden, som i artikeln antydas, hade varit rådande, är det väl otänkbart, att revisorererna icke förut gjort an- märkning, och det är väl att märka, att det är samma revisorer, som afgifvit den sista revisionsberättelsen och de föregående; vidare är det väl att märka, att den anmärkning, som i artikeln åberopats och nu återgifvits af herr Waldenström, är icke en bland en mängd

af sådana, utan denna anmärkning, om man nu vill kalla den en anmärkning, är öfver hufvud den enda, som framstälts mot förvaltningen. Det kan emellertid knappast erhålla namn af en anmärkning, då revisorerna erinra, att en större samverkan mellan föreståndaren och tjänstepersonalen borde ega rum, om också revisorerna fullt ut erkänna behovet deraf, att ledningen af det hela ligger centraliserad i föreståndarens hand. Och hvad angår det i artikeln framställda påståendet, att revisorerna icke haft något annat fördelaktigt att förmäla, än att vid granskning af räkenskaperna icke förekommit någon anmärkning, så heter det i slutmeningen, att ledningen och förvaltningen af koloniens angelägenheter synes liksom förut haft till syfte anstaltens bästa.

*Angående
uppföstran åt
vanartade och
i sedligt afse-
ende försum-
made barn
m. m.
(Forts.)*

Jag är på landet granne till Hall och kan därför också af det omdöme om kolonien, som är gängse i orten, i någon mån bedöma förhållandena derstädes. Det är ingalunda ovanligt, utan förekommer tvärtom ofta nog, att landtbrukare i orten med nöje mottaga elever från Hall såsom drängar eller i annan anställning hos sig.

Ett annat bevis på den utbildning, som erhålles vid Hall, är jag tillfälligtvis i stånd att ur minnet lemna. Den tid, jag var bosatt i Upsala, kom jag en gång till tals med en snickaremästare, en borgareman af gamla stammen. Han berättade, att han mottagit snickaregesäller från Hall, och ju flera han kunde få derifrån, desto bättre vore det, menade han.

Här föreligger ju icke någon fråga om åkerbrukskolonien Hall. Men då dessa förklenliga uppgifter, som lemnats i tidningspressen, återgifvits äfven här i kammaren, har jag ansett det vara af vigt att, om också i största korthet, påpeka, af hvilken otillförlitlig beskaffenhet de äro och huru litet skäl det är för kammaren att endast på dylika anonyma uppgifter bygga några slutsatser angående förhållandena vid Hall.

Herr Waldenström: Ja, som jag sagt, jag kan naturligtvis icke gå i borgen för sanningsenligheten af de gjorda anmärkningarna, och det gläder mig höra, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet uppmärksammat artikeln och redan vidtagit åtgärder för att undersöka de förhållanden, som deri påpekas. Jag anser det också vara så mycket mera nödvändigt, som det icke alls är ovanligt, att de officiella revisionsberättelserna alltför mycket halka öfver förhållanden, som, om de komme i dagen, icke skulle ställa vederbörande anstalter i så vackert ljus, som man skulle önska.

Hvad nu författaren till den omnämnda artikeln angår, så har jag icke någon aning om, hvem han kan vara. Icke heller känner jag, hvilka skäl som föranlett de andra tidningarna att vägra intaga artikeln — jag vet icke ens, hvilka tidningar afses eller hvilka åtgärder de vidtagit. Men jag vill säga, att hvad jag anförde efter en annan, som tjänstgjort vid Hall och som är en fullkomligt trovärdig person, har för mig större betydelse än artikeln. Jag skall sedan nämna hans namn för herr statsrådet, så att herr statsrådet skall vara i tillfälle att kontrollera uppgifterna med honom. Han

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt afse-
ende försum-
made barn
m. m.
(Forts.)*

har icke blifvit afskedad såsom olämplig, utan har i stället såsom en framstående man blifvit befordrad inom fängsvården.

Herr Pettersson i Österhaninge: Jag har begärt ordet med anledning af det yttrande, som fälts ifrån gefleborgsbänken beträffande förhållandena vid åkerbrukskolonien Hall. Det stödde sig, såsom vi hörde, på en tidningsartikel, som med revisorernas berättelse till utgångspunkt anmärkte en hel mängd missförhållanden, som skulle vara rådande derstädes.

Då jag har deltagit i revisionen öfver denna åkerbrukskoloni och äfven undertecknat det senaste årets revisionsberättelse, som här åsyftas, får jag, å mina egna och mina medrevisorers vägnar, förklara, att vi, i stort sedt, funnit anstalten fungera på ett tillfredsställande sätt, om vi också kunnat hafva åtskilliga erinringar att göra eller önskemål att framställa. Ett sådant önskemål var det, som här först af talaren på gefleborgsbänken upplästes och sedermera af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet återgafs, nämligen att det uti reglementet föreskrifna samrådandet emellan föreståndare och tjenstemännen måtte få för framtiden en vidsträcktare och mera regelbunden omfattning. Deremot hafva vi icke haft några andra väsentliga anmärkningar att framställa, gällande något grundfel uti anstaltens verksamhet eller i dess skötsel.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände paragrafen.

2 §.

I fråga om denna paragraf anförde:

Herr Ernst Carlsson: I denna § förekommer för första gången benämningen »barnavårdsnämnd». Såsom jag redan under principdebatten hade tillfälle antyda, anser jag det vara mindre lämpligt, att skolrådet i den egenskap, som här är i fråga, får ett nytt namn, en särskild titel. Detta är, såsom redan påpekadt, en reminiscens från komitéförslaget, der man sökte upprätta en fristående myndighet vid sidan af skolrådet under namn af barnavårdsnämnd. Under sådana förhållanden var det naturligen nödvändigt att införa ett sådant namn.

Men när Kongl. Maj:t och utskottet välbetänt nog hafva insatt skolrådet på sin rätta plats såsom handhafvande den vanartade ungdomens uppfostran och vård, då håller jag före, att det varit önskvärdt, att vederbörande tagit steget fullt ut och strukit det i sådant fall onödiga namnet, hvilket är egnadt att framkalla förvirring och onödig omgång. Det kan ju leda till — eller kanske så är meningen — att skolrådet såsom barnavårdsnämnd måste föra särskilda protokoll och särskilda räkenskaper. Vidare är det för allmänheten besvärligt, att samma myndighet i vissa funktioner skall kallas »skolråd» och i andra närslägtade »barnavårdsnämnd».

Förändringen skulle lätt kunna vidtagas derigenom, att man

öfverallt, der namnet »barnavårdsnämnd» förekommer, ersatte det med namnet »skolråd». Den nu föredragna 2 § skulle då komma att lyda: »I hvarje skoldistrikt åligger skolrådet att i enlighet med denna lags bestämmelser taga vård om sådana i 1 § omnämnda barn, som vistas inom distriktet.» Den följande meningen borde i så fall utgå. I öfriga §§ borde »barnavårdsnämnd» utbytas mot »skolråd».

*Angående
uppfostran åt
vanärtade och
i sedligt afse-
ende försum-
made barn
m. m.
(Forts.)*

Endast i § 27 skulle ifrågavarande benämning kvarstå och mom. 1 sålunda erhålla ungefär följande förändrade lydelse:

»Vederbörande skoldistrikt eger derest så pröfvas lämpligt, tillsätta särskild barnavårdsnämnd, hvilken i sådant fall öfvertager de funktioner i afseende på sedligt försummade och sedligt vanartade barn, som eljest tillkomma skolrådet. I denna nämnd är kyrkoherden eller den hans embete förestår ordförande.»

I 27 § blefve benämningen »barnavårdsnämnd» ej vilseledande, enär det här motsvarar en realitet, d. v. s. en särskild myndighet vid sidan af skolrådet. Jag tror, att detta är icke allenast en namnfråga, utan äfven en praktisk lämplighetsfråga. Jag anser det deremot vara principiellt origtigt och meningslöst att bibehålla sådan benämning i de fall, der man låtit realiteten fara. Och jag håller före, att det skulle vara klokt att vidtaga en sådan förändring, att skolrådet icke allenast i realiteten, utan äfven till namnet insättes på den plats, detsamma med rätta tillkommer.

Herr *Jansson* i Saxhyttan instämde häruti.

Herr *Andersson* i Vestra Nöbbelöf: Då, såvidt jag kunde fatta, den siste talaren icke gjorde något yrkande, kunde jag ju ej behöfva svara på hans anmärkningar. Men jag kan icke förstå, huru det skulle reda sig, om vi uteslöte namnet barnavårdsnämnd, derest det skulle få stå kvar rättighet att i vissa fall välja särskild barnavårdsnämnd. Och det kan väl icke nekas, att det finnes platser, der skolråden kunna vara så öfverhopade med arbete, att dessa ärenden borde kunna få öfverlemnas åt särskild nämnd. Det är allt många platser, der just arbetena i detta afseende skola bli rätt betungande för nämnden. Skulle dess ledamöter på samma gång vara skolråd och fullgöra dess åligganden, skulle det bli svårt att få personer, lämpliga för dessa begge befattningar. Jag har därför trott det vara synnerligen nödvändigt, att rättigheten att välja särskild nämnd får stå kvar, der skolrådet anser sig icke kunna fullgöra dess skyldigheter. Då är det ju tydligt, att det också är nödvändigt, att namnet »barnavårdsnämnd» står kvar i lagen.

Talaren nämnde också, att det kanske var meningen, att nämnden skulle föra särskilda räkenskaper. Ja, visst är det meningen. Vill man läsa § 27. 6, står der alldeles tydligt, att särskilda räkenskaper skola för det ändamålet föras. Det är en sak, som icke sammanhänger med skolan. Och särskilda räkenskaper skulle väl föras, äfven om skolrådet öfverallt skulle fungera såsom barnavårdsnämnd.

Jag kan icke finna annat, än att de kommuner, som vilja betjena

Angående
 uppfostran åt
 vanartade och
 i sedligt af-
 seende för-
 nummade barn

sig utaf särskild barnavårdsnämnd, också böra få rättighet dertill.
 Jag skall därför bedja att få yrka bifall till den föredragna paragafen.

Häruti instämde herrar *Lundgren* och *Göthberg*.

m. m.
 (Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Claëson: Med anledning af den anmärkning, som en ärad talare på göteborgsbänken gjorde beträffande namnet barnavårdsnämnd, tager jag mig friheten för kammaren påpeka, att det finnes en alldeles motsvarande analogi redan nu på det kommunala området deruti, att, såsom kammaren är väl bekant, kommunalnämnden skall vara fattigvårdsstyrelse i alla de kommuner, der icke särskild fattigvårdsstyrelse är tillsatt. Denna förebild har synts mig vara mycket lämplig vid affattandet af detta förslag. Och jag har trott, att det skulle vara en synnerligen stor fördel, såsom af en ärad talare på skånebänken nyss påpekades, om vederbörande kommunala myndigheter sattes i tillfälle att sjelfva bestämma, huruvida de ville hafva skolrådet såsom barnavårdsnämnd eller särskild barnavårdsnämnd, således att det berodde på kommunerna sjelfva, huru de i detta fallet ville inrätta sig.

Herr Ernst Carlson: Med anledning af hvad som yttrats af utskottets ärade vice ordförande, nemligen att i § 27 alltid måste finnas ett stadgande om rättighet att inrätta en särskild barnavårdsnämnd på vissa platser, vill jag säga, att jag aldrig förnekat detta eller förutsatt, att så icke skulle ske. Jag har tvärtom påstått, att för de fall, der det möjligen kunde befinnas lämpligt att för ändamålet ha en särskild myndighet, borde den hafva ett särskildt namn, barnavårdsnämnd. Då emellertid detta torde bli ett sällsynt undantagsfall och alltså ett stadgande på papperet, borde det likväl icke göras till regel, att samma myndighet skall bära två namn, nemligen i vissa fall skolråd och i andra fall barnavårdsnämnd.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har anført en analogi, nemligen att kommunalnämnd i vissa fall fungerar som fattigvårdsstyrelse. Denna analogi synes mig emellertid, rätt fattad, utgöra ett ytterligare stöd för min mening, enär kommunalnämnden äfven som fattigvårdsstyrelse kallas kommunalnämnd och sålunda skolrådet äfven som barnavårdsnämnd borde få heta skolråd. Jag förmenar verkligen, att i det dubbla namnet föreligger en praktisk olägenhet, som det vore skäl att söka undanrödja, hvidan jag vågat påpeka densamma.

Att jag emellertid icke framställt något yrkande härleder sig deraf, att Första Kammaren redan i går fattat beslut i frågan och att jag icke vill, att denna mindre sak, för så vidt den ej allmänna omfattades, skulle åstadkomma något dröjsmål vid afgörandet. Emellertid tror jag, att framtiden skall gifva mig rätt deruti, att man icke bort onödigtvis inveckla denna sak.

Herr talman! Jag har icke gjort och skall icke heller nu under förhandenvarande förhållanden göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

3 §.

Godkändes.

4 §.

Efter föredragning af denna paragraf begärdes ordet af

Herr Andersson i vestra Nöbbelöf, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, om icke kammaren skulle vilja tillåta, att endast paragrafernas nummer upplästes, men icke de särskilda paragrafernas lydelse.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

5—7 §§.

Godkändes.

8 §.

För denna paragraf hade Kongl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

8 §.

1. Pröfvar barnavårdsnämnd i särskildt fall de i 7 § anvisade åtgärderna vara gagnlösa eller hafva sådana åtgärder vidtagits, men icke medfört åsyftad verkan, eger nämnden skilja barnet från hemmet att för vård och uppfostran till annan öfverlemnas.

2. Beslut om barns skiljande från hemmet skall skriftligen delgifvas dess föräldrar eller målsman, och skall dervid tillika affordras dem förklaring, huruvida de samtycka till beslutets verkställande; skolande behöriga intyg om såväl delgifningen som den afgifna förklaringen förvaras bland nämndens handlingar samt vid dess nästa sammanträde föredragas och i protokollet antecknas.

3. Om föräldrar eller målsman icke lemna sådant samtycke, som i 2 mom. sägs, skall nämnden, med redogörelse för hvad i ärendet förekommit, senast fjorton dagar efter den, då beslutet bevisligen delgafs, underställa detsamma domkapitlets pröfning.

4. Hafva barnets föräldrar eller målsman icke inom fjorton dagar efter beslutets fattande kunnat anträffas, skall beslutet underställas domkapitlets pröfning inom fjorton dagar efter utgången af sagda tid.

I sin ofvan omförmälda motion hade herr Hedlund hemställt, att ifrågavarande paragraf måtte erhålla följande förändrade lydelse:

1. Pröfvar — — — — öfverlemnas.

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Angående
 uppfostran åt
 vanartade och
 i sedligt af-
 seende för-
 summade barn

m. m.
 (Forts.)

2. Beslut — — — — målsman. Der dessa icke med beslutet åtnöjas, ega de kräfva ärendets afgörande genom vederbörlig domstol.
3. (Utgår.)
4. (Utgår.)

Enligt utskottets förslag skulle deremot paragrafen lyda sålunda:

1. Pröfvar barnavårdsnämnd särskildt fall de i 7 § anvisade åtgärderna vara gagnlösa eller hafva sådana åtgärder vidtagits, men icke medfört åsyftad verkan, eger nämnden skilja barnet från hemmet att för vård och uppfostran till annan öfverlemnas. Skälen för barnavårdsnämndens beslut härom skola i beslutet angifvas och antecknas i protokollet.

2. Beslut om barns skiljande från hemmet skall skriftligen delgifvas dess föräldrar eller målsman, och skall dervid tillika affordras dem förklaring, huruvida de samtycka till beslutets verkställande; skolande behöriga intyg om såväl delgifningen som den afgifna förklaringen förvaras bland nämndens handlingar samt vid dess nästa sammanträde föredragas och i protokollet antecknas.

3. Om föräldrar eller målsman icke lemna sådant samtycke, som i 2 mom. sägs, skall nämnden, med redogörelse för hvad i ärendet förekommit, senast fjorton dagar efter den, då beslutet bevisligen delgafs, underställa detsamma Konungens befallningshafvandes pröfning.

4. Hafva barnets föräldrar eller målsman icke inom fjorton dagar efter beslutets fattande kunnat anträffas, skall beslutet underställas Konungens befallningshafvandes pröfning inom fjorton dagar efter utgången af sagda tid.

5. Utan hinder af underställning må barnavårdsnämnds beslut bringas till verkställighet.

I fråga härom anförde:

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman! Som man torde finna, om man läser igenom denna paragraf, har ett ord i densamma bortfallit. I paragrafens första moment skulle nämligen stå: »Pröfvar barnavårdsnämnd i särskildt fall.» Jag får därför hemställa, att ordet *i* inskjutes derstädes.

Herr Hedlund: Utan tvifvel innebär utskottets förslag en väsentlig förbättring i jmförelse med Kongl. Maj:ts deruti, att barnavårdsnämnds beslut i de fall, som här afses, skola pröfvas icke af domkapitlen, utan af Konungens befallningshafvande, och detta i två afseenden, nämligen dels deri, att Konungens befallningshafvandes utslag böra anses mera opartiska än domkapitlens, och dels deri, att Konungens befallningshafvande har tillfälle att genom vederbörande länsman taga reda på förhållandena i hvarje särskildt fall, under det att domkapitlets utslag skulle blifva mer eller mindre formelt. Icke desto mindre får jag nämna, att jag i alla fall icke är fullt tillfredsstäld ens med den ändring, som utskottet föreslagit, utan jag skulle för min del hafva föredragit en sådan anordning, som jag i min motion före-

slagit, nemligen att sådana ärenden skulle afgöras af domstol. Jag vet mycket väl, att deremot kan invändas, att de svenska domstolarne äro för detta ändamål olämpligt inrättade, men å andra sidan står det åtminstone för mig mycket starka skälet, att det här är fråga om en vigtig och mycket ömtålig sak, nemligen föräldrarrätten. Denna hvilas enligt min uppfattning icke på något slags rätt att befalla och råda öfver barnen, utan föräldrarrätten hvilas på föräldrarnes *pligt* att gifva barnet den bästa uppfostran, som man efter sitt samvete och sin förmåga kan åstadkomma. Denna föräldrarnes pligt medför rätten att efter bästa förmåga och bästa samvete sörja för barnen, och det låter sig icke förneka, att det ibland kan blifva en mycket ömtålig sammanstötning mellan enskildes rättsmedvetande och det offentliga. Det kan t. ex. tänkas, att en barnavårdsnämnd bestämmer, att ett barn skall tagas från föräldrarne och uppfostras i ett visst enskildt hem eller i ett visst skyddshem, hvilket kanske icke alltid är idealiskt till sin beskaffenhet och rörande hvilket särskildt föräldrarne kunna hafva en mycket mörk uppfattning. En sådan rättskollision förefaller mig böra på rättslig väg afgöras och icke i förvaltningsväg.

Då det ärade utskottet nu anmärkt, att de domstolar i utlandet, som jag åberopat, icke äro domstolar i vår mening, utan domstolar af särskildt slag, får jag gifva utskottet alldeles rätt deri, men jag vill dock påpeka, att de dock äro domstolar och fälla sitt utslag under domstols ansvar, icke endast under embetsmannans ansvar.

Dessa äro de synpunkter, som bland annat ledt till att jag framställt min motion och som nu, oaktadt jag icke har att vänta samtycke till densamma, äfven föranleda mig att yrka afslag på utskottets förslag och bifall till motionen.

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Jag skall i korthet anhålla att få instämma såväl i herr Hedlunds yrkande som i de motiv, han derför anfört i sin motion och i sitt nu afgifna yttrande. Han har rätt deri, att frågan är särdeles ömtålig, och hvad beträffar det, som anmärkts åtminstone mot underdomstolarne på landet, nemligen att de icke skulle vara skickliga att biträda med en sådan verksamhet, som här ifrågasatts, så måste det väl i eminent grad gälla om nämnden, att den är i högre grad än någon administrativ myndighet lämplig derför.

För öfrigt har det för hvarje år, som gått, blifvit för mig mer och mer klart, att en af de största och angelägnaste reformerna inom vårt land är att göra slut på den administrativa lagskipningen, och då bör man akta sig för att i stället utvidga densamma. Det försök, som en gång gjordes att inskränka denna lagskipning, föll på genstörtigheten hos en chef för justitiedepartementet, som grundade sin åtgärd att afstyrka ett Riksdagens beslut på de haltlösaste förvändningar. Det är nu tid att taga upp detta sträfvan, som började i början af förra århundradet, länge var på god väg och äntligen för ett par decennier sedan togs upp här i Riksdagen, men föll, såsom jag nyss sade, på de haltlösaste förvändningar från ett håll, der man afskydde allt hvad reformer hette. Den administrativa

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Angående
 uppfostran åt
 vanartade och
 i sedligt af-
 seende för-
 summade barn
 m. m.
 (Forts.)

justicen har särskildt under de senaste decennierna utmärkt sig på ett sådant sätt, att om man började att plocka i hop ett antal af bevisen på huru den handterats, ett urval af exempel på huru illa den skötts, så skulle utan tvifvel den sammanställningen förfära dem, som icke följt saken närmare. Det är för öfrigt karakteristiskt, att, såsom nog många af kammarens ledamöter bättre än jag haft tillfälle att iakttaga, hos en mycket stor del af allmänheten den uppfattningen är rådande, att den rätt, som skipas af de administrativa myndigheterna, deri inbegripen den högsta eller Kongl. Maj:t i statsrådet, icke betraktas såsom riktig rättvisa i jämförelse med den, som skipas af domstolarne.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Hedlunds yrkande.

Herr Widén: Herr talman! Mine herrar! Jag skall i olikhet med de båda sista talarne anhålla att få yrka bifall till paragrafen, sådan som den af utskottet föreslagits.

Jag vill då till en början säga, att jag lika litet som den ärade talaren på stockholmsbänken i allmänhet är benägen att utvidga den administrativa justicens område och att jag skulle kunna skrifva under i hufvudsak hvad han i sådant afseende sagt. Men vi få icke af den tvifvelsutän rigtiga principen låta förleda oss till att, då det gäller tillämpningen i afseende å ett särskildt förslag, sådant som nu föreliggande, vidtaga åtgärder, som med hänsyn till det praktiska resultatet skulle visa sig mindre tillfredsställande. I det hänseendet anhåller jag först att få åberopa — redan utskottet har antydt det, men jag ber i alla fall att få erinra derom — exemplet från våra grannländer, der en lagstiftning i samma rigtning dels blifvit genomförd och dels ifrågasatt att genomföras. I Norge har nemligen en ny lag i detta hänseende blifvit antagen, och i Danmark föreligger ett lagförslag. I båda dessa förekommer bestämmelse derom, att de nu ifrågavarande ärendena icke skola behandlas af domstol. Jag vill särskildt erinra, att i motiven till det lagförslag, som ligger till grund för den nu gällande norska lagen, nordens sannolikt, ja med all säkerhet, främsta auktoritet på lagstiftningens område, den nyligen aflidne riksadvokaten Getz, yttrar: »Efter min uppfattning kan det icke vara tillfredsställande att förlägga dessa afgöranden» (om barns skiljande från föräldrarne) till domstolarne — — — — — . Detta kan i saker, der det icke så mycket är fråga om bevisning och bedömande af enskilda handlingar som angående lifsförhållanden och såväl föräldrarnes som barnets karakter i sin helhet, icke vara tillrådigt. Sådant är ofta föga lämpligt för bevisföring inför en domstol, utan bör helst kännas personligt». — o. s. v. Vi veta också, att i Norge har såsom beslutande i dessa frågor införts icke domstol, utan en kommunal institution, som redan har fungerat någon tid och erkänts hafva fungerat bra, nemligen »Værgeraadet». Instansen öfver detsamma är kyrko- och undervisningsdepartementet. I danska lagförslaget är också föreslaget, att dessa saker skola behandlas af kommunala myndigheter i första hand och att öfverinstansen skulle vara af administrativ art.

Här har talats om att man bör tänka på att föräldrarätten omgärdas med betryggande garantier. Ja, det är icke fråga om att icke så bör ske, och, enligt utskottets förslag, har också föräldrarätten blifvit omgärdad med sådana garantier. Det har nemligen föreslagits, att hvarje beslut af barnavårdsnämnd om ett barns skiljande från föräldrarne skall delgifvas vederbörande föräldrar eller målsman. Derjemte skall dessas yttrande inhemtas, huruvida de godkänna beslutet eller icke. I det fall, att de icke godkänna beslutet eller då föräldrar och målsmän icke kunna anträffas, skall underställning af frågan hos högre myndighet ega rum. För så vidt jag kan se, måste det ställa sig i praktiken mycket säkrare och mera tillfredsställande genom sådana arrangementer, än om det lemnades rätt åt föräldrarne att gå till domstol. En fader eller moder eller målsman, som icke är nöjd med barnavårdsnämndens beslut, behöfver endast säga nej, för att saken skall underställas högre myndighets pröfning. Skulle saken från barnavårdsnämnden dragas inför domstol, lär det icke kunna ske annorledes, än att föräldrar eller målsman måste taga initiativ dertill. Med kännedom om det besvär och den kostnad, som äro förenade med att gå till domstol, håller jag det för mycket sannolikt, att föräldrarne i de allra flesta fall skulle draga sig därför, och saken således icke komma under myndighets pröfning. Jag tänker mig, att mången gång skäl verkligen förefinnas att påkalla sådan pröfning, men att detta likväl af nyss antydda orsaker icke komme att ske, om föräldrar eller målsman skulle nödgas gå till domstol dermed. Enligt utskottets förslag deremot skulle de icke behöfva underkastas hvarken besvär eller kostnad för den sakens skull, utan det komme att ske genom myndigheternas försorg. Af dessa, förnämligast praktiska skäl synes mig utskottets förslag innebära en afsevärd fördel i jämförelse med hvad som föreslås i den ifrågakvarande motionen.

Hvad nu beträffar den pröfvande myndighetens förmåga att sakligt och ingående bedöma dessa frågor, har utskottet sökt att också i det hänseendet fullständiga Kongl. Maj:ts förslag, så att det, ej mindre än om de skulle behandlas af domstol, skulle föreligga ett bestämdt och fullständigt underlag för den högre myndighetens pröfning. Det är med hänsyn dertill, som uti den nu föredragna paragrafens första moment intagits den föreskrift, att skälen för barnavårdsnämndens beslut i dessa frågor skola i beslutet angifvas och antecknas i protokollet. Den omständigheten, att skolrådet och barnavårdsnämnden äro skyldiga att göra detta, medför, att de måste tänka sig mera för, och genom protokollet beredes en grundval för den högre myndighetens pröfning. Men för resten är, såsom också utskottet erinrat, Konungens befallningshafvande, som af utskottet föreslagits att blifva andra instans i dessa mål, i tillfälle att fullständiga den utredning, som protokollet lemnar. Konungens befallningshafvande kan föranstalta om vittnesförhör, inkalla vederbörande till förhör inför länsstyrelsen eller, om han icke vill göra sig besvär dermed, förordna om förhör inför annan myndighet eller också infordra upplysningar genom sina underlydande.

Jag tror, att med afseende å möjligheten att få saken i full-

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Angående
 uppfostran åt
 vanatade och
 i sedligt af-
 seende för-
 summade barn
 m. m.
 (Forts.)

ständigt skick inför den högre myndigheten lemna förslaget fullt betryggande säkerhet, sedan pröfningen i andra instans enligt utskottets förslag blifvit öfverflyttad från domkapiteln till Konungens befallningshafvande.

Hvad för öfrigt angår domstolarnes lämplighet i detta fall, skall jag anhålla att få erinra derom, att de utländska föredömena icke gå i den riktning, att de vanliga domstolarne skola afgöra dessa frågor. Deras afgörande är visserligen i alla de kontinentala länderna hänskjutet till domstolarne, men dessa domstolar äro sådana, som fungera under jemförelsevis friare former. Detta är, såsom bekant, ej förhållandet särskildt med våra underrätter på landet. Jag medgifver, att dessa underrätters *sammansättning* visserligen är af en mycket betryggande beskaffenhet, men det är deras *funktionssätt*, som är så mycket mera otillfredsställande. Som bekant, sammanträda desamma jemförelsevis sällan. Till följd häraf skulle dessa frågor komma att dragas ut på längden, hvilket jag för min del anser i hög grad olämpligt; det finnes ju trakter i vårt land, der det icke hålles ting mer än två gånger om året. Det är otvifvelaktigt olämpligt att göra dessa frågor till föremål för så långsam behandling. Både ur ekonomisk och praktisk synpunkt är det af vigt att ställa så till, att det blir ett raskare afgörande. Vidare är det så, att i många fall sjelfva behandlingen inför en domstol torde vara af den beskaffenhet, att den icke lämpar sig för dessa frågor. Det synes vara särskildt den sidan af saken, som lagstiftarne i Norge tänkt på. Den stora offentlighet, som eger rum vid domstolarne, lämpar sig icke väl, då det är fråga om att undersöka intima familjeförhållanden. Redan den omständigheten skulle sannolikt göra, att många föräldrar, som kunde hafva rätt och säkerligen också skulle få rätt, skulle draga sig för att gå till domstol och söka ut sin rätt. Jag tror, att ur praktisk synpunkt det just för föräldrarne är förmånligare, att saken behandlas inför Konungens befallningshafvande, än att den drages inför domstol.

Till sist vill jag emellertid fästa uppmärksamheten derpå, att det verkligen finnes möjlighet för de föräldrar, som icke vilja åtnöja sig med det administrativa afgörandet, att få saken inför domstol, och det är genom ett användande af 10 §, som af utskottet tillagts utöfver Kongl. Maj:ts förslag. I densamma har nemligen utskottet föreslagit: »*Befinnas, efter det barn blifvit på grund af barnavårdsnämnds beslut skildt från sitt hem, förhållandena i hemmet vara sådana, att barnet der kan erhålla lämplig vård och uppfostran, må barnet återlemnas till föräldrar eller målsman.*» Genom detta stadgande har man afsett, att en fader eller målsman, som anser sitt hem vara sådant, att barnet utan fog skilts derifrån, eller som efteråt kommit i den ställning, att barnet utan skada kan vårdas i hemmet, kan göra framställning derom, att barnet till honom återlemnas; och får han då icke rätt på annat sätt, så har han den oförytterliga rättigheten att gå till domstol och få saken der pröfvad. Det fins sålunda härigenom en möjlighet öppnad för vederbörande att om de så önska få saken pröfvad af domstol. Det är, för att sammanfatta

hvad jag nu anfört, just i föräldrarättens eget intresse, som utskottet föreslagit en sådan pröfning, som i 8, 9 och 10 §§ omförmäles.

Jag skall på grund häraf anhålla att få yrka bifall till den föredragna §.

Häruti instämde herrar *Berg* i Stockholm, *Mallmin* och *Vahlquist*.

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt propositioner å de derunder gjorda yrkandena framstälts, biföll kammaren utskottets förslag med den rättelse af ett deri förekommande tryckfel, som af herr Andersson i Vestra Nöbbelöf påyrkats.

9—22 §§.

Godkändes.

23 §.

I fråga om denna paragraf anförde

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman, mine herrar! Såsom af utskottets betänkande framgår, har jag afgifvit en reservation, i hvilken jag uttalat en i en viss punkt från utskottets majoritet afvikande mening. Jag skall nu endast be att få säga, att, då Första Kammaren redan fattat sitt beslut och jag på inga vilkor vill ställa till så, att hela lagen till äfventyrs skulle riskera att falla, jag icke kommer att göra något yrkande på bifall till denna min reservation. Men min betänklighet tager jag nog med mig hem. Jag skall emellertid be att få uttala mitt beklagande öfver att jag icke kunnat på ett tillfredsställande sätt besvara alla frågor, som ärade ledamöter af kammaren ställt till mig med anledning af min reservation. Bland annat är det den frågan, hvarifrån i de fall, då barnavårdsnämnden fått ikläda sig kostnad, som den icke eger att utkräfvä af fattigvårdssamhälle, nämnden skall taga dessa medel. Ja, det står icke ett ord derom i lagen, men med hänvisning till Kongl. Maj:ts motivering ber jag herrarne se efter, huru Kongl. Maj:t tänkt sig den saken. Så vidt jag kan finna, måste barnavårdsnämnden eller skolstyrelsen, när denna har samma befattning, vända sig till kyrkostämman för att få resterande medel, emedan de anses utgå såsom kostnad för barnens skolundervisning.

Herr talman, jag har, som sagdt, icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

24—26 §§.

Godkändes.

Angående
 uppfostran åt
 vanartade och
 i sedligt af-
 seende för-
 summade barn
 m. m.
 (Forts.)

27 §.

Beträffande denna paragraf yttrade

Herr von Schéele: Herr talman! Den fara, som redan vid behandlingen af § 2 antyddes vara förbunden med barnavårdsnämndens nominella åtskiljande från skolrådet der, hvarest de äro faktiskt förenade i en och samma myndighet, gör sig i förhöjd grad gällande, der de utgöra två skilda myndigheter. Olägenheten vore väl här i § 27 i någon mån aflägsnad, om man finge läsa *särskild barnavårdsnämnd*, ty dermed vore då sagdt, att allenast en viss del af den skolrådet tillkommande barnavården blifvit öfverlemnad åt den särskilda nämnden. Men detta låter sig naturligtvis icke göra, i synnerhet då denna paragraf, såsom sig bör, ställes samman med den först anförda paragrafen.

Den analogi, vi fingo vid § 2 höra från statsrådsbanken anföras till försvar för den der inträdande terminologien, belyser fastmer det af mig befarade förhållandet. Så länge fattigvårdsstyrelsen icke är från kommunalstyrelsen i verkligheten åtskild, gör ej heller menige man mellan dem någon åtskillnad i begreppet; men *sedan* äro de ock både till realiteten och i allmänna föreställningssättet *fullständigt* åtskilda. Till och med kyrkan har haft svårt att i folkets föreställning behålla kvar sin rätt och pligt att vårda sig om de fattiga, sedan hon icke längre kunde bibehålla fattigvården i dess helhet. Hafva nu vederbörande med dessa erfarenheter för ögonen besinnat faran af att, efter att ha medgifvit afsöndrandet från skolstyrelsen af en del, och det en jemförelsevis väl underordnad del, af dess barnavårdande uppgift, benämna den nämnd, som har sig denna underordnade del anförtrodd, rätt och slätt *barnavårdsnämnden*? Skall det icke föra med sig den i sanning mycket närliggande föreställningen, att all barnavård utom hemmet tillhör denna nämnd? Ja, kanske snart nog icke blott allmänheten, utan jemväl skolrådet sjelft kommer att i sådana fall anse barnavården i allo ligga utanför dess verksamhetsområde. Och hvad skulle dock i högre grad strida mot den viktigaste och jag kan tillägga af vår tid mest fulltonigt erkända pedagogiska princip: folkskolans *fostrande* uppgift, det oupplösliga samband, som bör allt ifrån barndoms- och ungdomsåren råda mellan lära och lif!

Häremot torde invändas, att folkskolestadgans föreskrifter icke rubbas genom denna lag. Den, som så tänker och talar, lägger i dagen, huru föga han känner det verkliga lifvet och ordets der rådande makt öfver tanken. Se här ett upplysande exempel! Kyrkorådet har äfven en dubbel uppgift, som afses å ena sidan ekonomiska förhållanden och å andra sidan ideella, hvilka senare det i icke ringa mån, ja, i främsta rummet obestriddigt åligger detta råd att vårda. Nu har det emellertid, som vi litet hvar veta, gått så, att kyrkorådsinstitutionen väsentligen kommit att blifva en nästan uteslutande ekonomisk institution. Detta föranledde vid kyrkomötet 1893 en af

dess äldste och mest erfarne medlemmar att föreslå, att man skulle åtskilja de två olika slag af uppgifter, som inom kyrkorådet förekomma, och å ena sidan bilda ett *församlingsråd* för den ideella uppgiften och å andra sidan låta det ekonomiska fortfarande hvilat på *kyrkorådet*, sålunda omorganiseradt. Förslaget rönt emellertid mycket motstånd och föll. Detsamma, som i detta förslag öppet framträdde, fruktar jag skall komma att på mer förstulen väg ske, hvar helst särskild barnavårdsnämnd kommer till stånd. Och det kan bli fallet på långt flera håll, än någon nu föreställer sig, törhända just därför, att man hoppas kunna på sådant sätt alldeles frigöra skolrådet från den svåraste delen af dess uppgift, nemligen barnens fostran, och sålunda skolrådsledamöterna kunna väljas utan tvekan blott med hänsyn till sådant, som är af ekonomisk och väl tillika af organisatorisk art.

Denna fara ligger så mycket närmare, som man underordnat barnavårdsnämnden under Konungens befallningshafvande i stället för, såsom Kongl. Maj:ts föreslagit, under domkapitlet. Förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 lemna i § 41 föreskrift om, hvilka kyrkostämmomål, som skola i händelse af besvär gå till det domkapitel, hvarunder kyrkoförsamlingen hör, och hvilka som skola gå till Konungens befallningshafvande i länet, i öfverensstämmelse hvarmed äfven besvär öfver skolråds beslut handläggas. Deraf framgår, att man hittills ansett alla sådana besvärsmål af mer eller mindre ideel innebörd falla under domkapitlets domvärjo, de rent ekonomiska deremot under Konungens befallningshafvandes, de slutligen, som äro af blandad natur, under begge dessa myndigheters gemensamma pröfning och afgörande. Väl inser jag skälen för den af utskottet föreslagna bestämmelsen i förevarande afseende. Det kan icke nekas vara lämpligt, att samma högre myndighet, som i alla händelser har att förfoga öfver de yttre maktmedlen för ett visst besluts verkställighet, jemväl blir den i sak beslutande. Men detta hindrar icke, att den af mig påvisade faran härigenom ökas.

Utän att vilja göra något yrkande, har jag, herr talman, ansett nödigt att fästa uppmärksamheten härå. Dermed har jag åsyftat å ena sidan en vördsam vädjan till Kongl. Maj:ts vishet vid lagens slutbehandling och promulgation, å den andra har mitt syfte varit, att i hvarje fall ett uttalande måtte inom Riksdagen i den angifna riktningen ske, på det att en hvar må kunna finna, hvad åtminstone *meningen* i förevarande afseende varit, trots den missledande terminologien.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

28 §.

Godkändes.

*Angående
uppföstran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Angående
 uppfostran åt
 vanartade och
 i sedligt af-
 seende för-
 summade barn
 m. m.
 (Forts.)

29 §.

I fråga härom anförde:

Herr Ernst Carlson: Denna paragraf handlar i sitt andra moment om inspektion af barnhem och skyddshem. Det heter, att angående denna inspektion förordnar Konungen, och kostnaderna för sådan inspektion bestridas af statsmedel.

Jag har icke någon anmärkning att framställa mot den af utskottet föreslagna lydelsen af momentet, men till detta sluter sig en motivering, som förekommer i ett stycke längst ned på sid. 30 i utskottets utlåtande och som är af följande lydelse: »Af dessa skäl vill utskottet förorda, att för den inspektion, vare sig af barnhem eller af skyddshem, Kongl. Maj:t kan komma att förordna, företrädesvis må användas folkskoleinspektörer», och mot denna motivering skall jag tillåta mig göra en erinran.

Såsom jag redan haft tillfälle nämna, tror jag, att med afseende å barnhemmen, äfvensom i fråga om enskilda fosterhem, det kan vara lämpligt att här använda folkskoleinspektörer; men deremot är jag med afseende å skyddshemmen af den meningen, att det här torde vara tvifvelaktigt, huruvida folkskoleinspektörerna i allmänhet kunna anses vara de lämpligaste. I fråga om skyddshemmens inspektion kan det bli nödvändigt att anordna stora distrikt och behöfves i hvarje fall annan erfarenhet och en vidare öfverblick öfver hithörande förhållanden än dem, en folkskoleinspektör vanligen besitter. Dessutom, om till folkskoleinspektörer, såsom på senaste tiden blifvit vanligt, väsentligen förordnas prester, kunde det, förutsatt att de i öfrigt äro lämpliga, dock blifva ganska vanskligt att för ifrågavarande ändamål draga dem från sitt hufvudsakliga kall.

Jag finner därför, att man i detta afseende borde lemna Kongl. Maj:t fria händer, särskildt när det gäller att organisera en ny institution och söka förebygga, att missbruk der insmyga sig. Jag hemställer alltså, huruvida det icke kunde vara lämpligt att, med bifall till paragrafen i dess föreslagna lydelse, låta detta stycke af motiveringen utgå.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Jag skall i olikhet med den föregående talaren anhålla att få hemställa, att detta stycke i motiveringen måtte bibehållas. Här är icke sagdt, att Kongl. Maj:t icke får förordna särskilda inspektörer. Jag tror för öfrigt, att det kan vara ganska lämpligt, ty folkskoleinspektörerna äro i många, kanske i de flesta fall dugliga att verkställa inspektion af ifrågavarande skyddshem; och det blir ju icke många skyddshem, jag tror högst ett i hvarje län.

Jag får sålunda i fråga om detta stycke hemställa, att det måtte få kvarstå i motiveringen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

Slutmeningen och rubriken.

Godkändes.

Med afseende å den af utskottet använda *motiveringen* framstälde herr talmannen propositioner å de under öfverläggningen derom gjorda yrkandena; och blef dervid motiveringen af kammaren godkänd.

*Angående
uppfostran åt
vanartade och
i sedligt af-
seende för-
summade barn
m. m.
(Forts.)*

Punkten 2:o.

§ 1.

Godkändes.

Härefter yttrade

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Jag får hemställa, att kammaren måtte tillåta, att endast paragrafernas nummer uppräknas vid föredragningen af detta och följande lagförslag.

Denna hemställan blef af kammaren bifallen.

§§ 2, 9, 10, 13, 19, 22, 30, 36 och 39 samt *slutmeningen* och *rubriken*.

Godkändes.

Punkten 3:o.

Godkändes.

Punkten 4:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Efter föredragning deruppå af statsutskottets utlåtande n:o 56, i anledning af väckta motioner om anslag till bildande af en fond för torfindustriens understödjande, yttrade

Herr Hedlund: Såsom varande en af de få ledamöter af Andra Kammaren, som icke undertecknat denna motion, vill jag tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till densamma, ty jag finner ändamålet mycket behjertansvärdt. Men jag vågar uttala den undran, huruvida det är tillbörligt, att en motion på förhand tillförsäkras röstöfvervigt derigenom, att majoriteten af kammarens ledamöter binder sig vid densamma genom att underteckna den. Under denna motion stå icke mindre än 135 namn från denna kammare.

Hade antalet ledamöter af Första Kammaren, hvilka undertecknat motionen — nu 41 — endast obetydligt ökats, så hade den gemensamma voteringen i detta ärende på förhand alldeles tryggats till förmån för motionen. Antag nu, att utskottet kommit med mycket vägande invändningar mot densamma, huru skulle det då gått för många af undertecknarne? Hade de kunnat döma opartiskt om utskottets skäl? För min del vet jag icke, hvartill det skulle tjena att ens hänvisa förslaget till utskottet och hvarför vi icke kunnat vid den första bordläggningen behandla detsamma.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående understöd åt enkor och barn efter fyra genom olyckshändelse under tjensteutföring omkomne tullbetjente.

Dervid anförde

Herr Hedin i Stockholm: Det är alldeles tydligt, att jag icke kan hafva något yrkande att framställa, men jag kan icke låta tillfället passera utan att påpeka, huruledes man här för efterlevande efter statstjenare af underklassen, hvilka lidit en ryslig död, detta utan tvifvel till följd af vårdslösa anordningar och regler från de öfverordnades sida, föreslagit sådana pensionsbelopp, att man är frestad att fråga sig, om icke föredraganden, innan han anmälde detta ärende hos Kongl. Maj:t, satt sig ned för att räkna ut, med hvilket minimum en stackars moder kan draga sig fram med sina barn. När jag jemför detta med de propositioner, som stundom komma från Kongl. Maj:t om pensioner åt enkor efter dem, som länge suttit vid rikets högsta värdigheter — jag skall icke nämna några namn — träffar jag på en princip, som icke här behöfver namngifvas.

Jag är viss om att, om statsutskottet icke ansett sig bundet af en gammal praxis, som förnekar utskottet rätt att sjelft på egen hand höja anslag, som blifvit begärda vare sig af motionärer eller af Kongl. Maj:t, statsutskottet då skulle hafva framkommit med ett annat förslag än det af Kongl. Maj:t framställda, men jag kan naturligen icke uttala det minsta ord af klander mot utskottet, som böjt sig för en praxis, hvilken jag för min del visserligen icke anser vara framkommen af grundlagen, men som man i långa tider ansett bindande.

Jag har naturligen icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogos och godkändes statsutskottets utlåtanden:

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående rätt till ålderstillägg för aktuarien å kommerskollegii statistiska afdelning I. Flodström;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af viss del af kronolägenheten Lindholmen n:o 1 i Göteborgs och Bohus län; och

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från kungsladugården Skälby i Kalmar län.

§ 10.

Efter föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 61, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående försäljning af vissa kronan tillhöriga hemman och lägenheter i Solna och Spånga socknar af Stockholms län, lemnades på begäran ordet till

Herr Nyström: Herr talman, mina herrar! Jag erkänner villigt, att statsutskottet haft fullt formel befogenhet att afstyra ifrågakarande motion. Den afser, såsom äfven uti förevarande betänkande framhålles, att Riksdagen skulle aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t och dervid anhålla, att vid försäljning af vissa kronan tillhöriga egendomar i Solna och Spånga socknar sådana vilkor måtte fästas, att spekulation icke måtte tillåtas intränga i der eventuelt uppstående villastad. Utskottet afstyrker nu detta förslag på den grund, att, då flertalet af dessa egendomar gifva i arrende ett högre belöpp än 600 kronor och Kongl. Maj:t i anledning deraf sannolikt kommer att hos Riksdagen göra framställning om dessa egendoms försäljning, Riksdagen då får tillfälle att uttala sig i föreliggande fråga.

Det är gifvet, att denna synpunkt ej varit främmande vare sig för mig eller för mina medmotionärer, men att jag ändock framkommit med motionen, beror derpå, att frågan är för vårt land så ny, att det erfordras en viss tid för vidtagande af nödiga förberedande åtgärder för frågans lösning på ett tillfredsställande sätt. Såsom i betänkandet säges, utgå arrendekontrakten redan den 14 april 1904, och det behöfves således åtminstone enligt min uppfattning den tid, som förflyter till dess, för att man skall kunna hinna genomtänka, pröfva och vidtaga erforderliga åtgärder för att nå det i motionen angifna syftet. Men det kan äfven för allmänheten vara nödvändigt att veta statsmakternas mening i denna fråga. Jag tror mig nemligen veta, att bland Stockholms mindre bemedlade man redan varit betänkt på att organisera bostadsföreningar för att, när frågan blir

afgjord, vara beredd att öfvertaga de stora och mycket välbelägna områdena.

Äfven ur en annan synpunkt är det för allmänheten af vigt att snarast möjligt veta, huru förhållandena komma att gestalta sig. Här hafva uppstått och uppstå fortfarande rundt omkring i Stockholm små villastäder, uppförda utan all plan och ordning, verkliga ruckelstäder, till föga fromma för bostadsbristens afhjelpande, men förorsakande mycket stora bekymmer för den mindre bemedlade befolkningen i Stockholm. En förhoppning om, att det i motionen omnämnda området i en nära framtid blefve upplåtet och ordnad för ett ändamålsenligt begagnande, skulle säkerligen hindra uppkomsten af flera dylika ruckelstäder och hejda utvecklingen af de redan befintliga. Det skulle ur dessa synpunkter varit önskligt, om frågan redan vid denna riksdag hade kunnat blifva så afgjord, att man kunnat veta, åt hvilket håll den slutliga lösningen pekar.

Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra, men har velat göra dessa erinringar.

Häruti instämde herrar *Fredholm* och *Branting*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemsällan bifölls.

§ 11.

*Angående
inrättande af
ett landsarkiv i
Göteborg m. m.*

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 63, i anledning af väckta motioner om inrättande af ett landsarkiv i Göteborg, m. m.

Sedan utskottets hemställan i *moment a)* blifvit uppläst, yttrade :

Herr Segerdahl: Då jag af utskottets afstyrkande utlåtande icke blifvit fullt öfvertygad om att fog saknats för de framställningar, som gjorts i förevarande motioner, utan i stället fortfarande hyser den föreställningen, att goda skäl finnas för desamma, så torde det tillåtas mig att en kort stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Riksdagen har för några få år sedan, 4 á 5 år tror jag, anslagit medel till inrättande af centrala arkivdepoter eller s. k. landsarkiv i Upsala för alla län norr om Mälaren, i Lund för länen i Skåne, Halland, Blekinge och Småland, och i Vadstena för Södermanlands, Örebro, Vermlands, Östergötlands, Elfsborgs, Skaraborgs samt Göteborgs och Bohus län. Anledningarna till dessa landsarkivs upprättande hafva hufvudsakligen varit tre. Man har velat bilda lämpliga förvaringsrum för gamla handlingar, som förut förvarats ute i orterna och der på många ställen lupit fara att förstöras af fukt och mögel till följd af förvaringslokalernas otjenlighet. Man har vidare velat sätta dessa handlingar under vård och skötsel af sakkunniga, för ändamålet särskildt utbildade personer, i stället för att de förut mångenstädes lemnats nära nog utan tillsyn. Och man har

slutligen för det tredje velat ordna så, att dessa gamla handlingar skulle blifva lättare tillgängliga för forskning.

Nu vill det synas, som om statsutskottet vid behandlingen af denna fråga endast fäst sig vid, att det behöfves tillräckligt utrymme för förvaringen af dessa gamla handlingar. Utskottet har nemligen afstyrkt motionerna på den grund, att erfarenhet icke ännu kunnat vinnas om de beslutade anordningarnas tillräcklighet, enär den uppgjorda planen för inrättande af landsarkiv fortfarande vore under utförande. I detta stycke hafva motionärerna nog haft en annan mening än utskottet. Motionärerna hålla nemligen före, att man redan nu af den erfarenhet, man har från Vadstena, kan sluta sig till, att det utrymme, man förut beräknat, kommer att visa sig otillräckligt.

Emellertid är detta icke hufvudanledningen, hvarför motionerna framkommit, utan den egentliga anledningen har varit hänsynen till att arkiven skulle hållas lättare tillgängliga för forskning. Må vi betänka, hvilka de äro, som skulle komma att anlita dessa landsarkiv! Det är icke blott historieskrifvare och andra forskare ex professo eller tjänstemän, som behöfva hafva tillgång till gamla handlingar, eller sådana personer, som forska endast för sitt nöjes skull, utan det är också många enskilda personer, som behöfva hafva tillgång till dessa arkiv för att skaffa sig skydd mot orättmätiga anspråk eller för att göra gällande rättmätiga sådana. Må vi också komma i håg, att det är meningen att till dessa arkiv öfverföra alla handlingar, som äro mer än 100 år gamla, och att det mycket ofta i rättegångar förekommer, då frågan gäller tvist om markstycken, frälseräntor, vattenrätt eller servituter, att handlingar återopas, som äro af högre ålder än 100 år, och att man kanske just under sjelfva rättegången funnit dessa handlingar vid eftersökande i gamla arkiv. För ett sådant eftersökande fordras en stor ihärdighet. Mången gång har den, hvars rätt det gäller, endast en dunkel aning om, att det skall finnas någon handling, som kan skydda hans rätt, men vet icke, från hvilken tid den förskrifver sig. Det fordras då mycket letande och stor ihärdighet i forskningen, så stor, att den endast i undantagsfall kan finnas hos någon annan än den, hvars rätt är i fråga.

Det är hufvudsakligen med hänsyn till sådana forskare, som jag tror, att man kan uttala, att det icke är väl sörjdt för landsarkivsaken, så länge vi icke hafva mer än tre landsarkiv. Vi få tänka på, att en person uppe från öfre Norrland nu skall behöfva för att söka efter handlingar från orten gifva sig af ända ned till Upsala. Och vi få äfven tänka på de jemförelsevis stora svårigheter, som finnas för en person från vestra Sverige, att komma till det rätt afsides belägna Vadstena för att göra efterforskningar.

I min uppfattning, att det är för litet med tre landsarkiv i vårt vidsträckta land, styrkes jag, då jag jemför våra förhållanden med t. ex. förhållandena i Norge, som är till arealen mindre än Sverige och har en befolkning endast hälften så stor som Sveriges, men som har lika många landsarkiv som Sverige. I Danmark, som är till

*Angående
inrättande af
ett landsarkiv i
Göteborg m. m.
(Forts.)*

*Angående
inrättande af
ett landsarkiv i
Göteborg m. m.
(Forts.)*

arealen ännu mindre, har man likaledes tre landsarkiv, och i Nederländerna, som i areal knappt uppgår till tolfjedelen af Sveriges, finnas icke mindre än elfva centrala provinsarkiv.

Jag har också trott mig finna ett stöd för min mening om de beslutade tre landsarkivens otillräcklighet i ett uttalande af sistlidet års statsrevisorer, hvilket uttalande återfinnes på sid. 21 i statsutskottets utlåtande. Statsrevisorerna hafva, på samma gång som de ifrågasatt att använda Leckö slott till magasinering af äldre handlingar, som ej vidare annat än undantagsvis behöfde rådfrågas, uttalat den tanken, att egentliga landsarkiv kunde behöfva inrättas på *flere orter* än i Upsala, Vadstena och Lund.

Det är denna fråga, huruvida man icke borde tänka på att något bättre, än som skett vid de nuvarande landsarkivens inrättande, tillgodose de särskilda orternas intresse i att få behålla sina äldre arkivalier så nära som möjligt -- det är denna fråga, säger jag, som det skulle varit önskligt, att statsutskottet velat egna någon uppmärksamhet.

Hvad nu särskildt angår förslaget att till plats för ett landsarkiv i vestra Sverige välja Göteborg, kan jag icke derom behöfva säga mycket. Jag vill blott erinra om att i Göteborg utmynna 5 särskilda jernvägar och att dessutom 2 till äro under byggnad. Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på hvad som nämnes i motionerna, att det icke är osannolikt, att i Göteborg finnes någon staten tillhörig, gammal byggnad, som kunde apteras till landsarkiv.

Vidare är det icke omöjligt, att staden Göteborg kan för sina gamla arkivalier ordna så, att de få stanna kvar i staden och icke behöfva föras till Vadstena. Och då komma säkerligen, sedan alla de för Vadstena bestämda arkivalier från de nära Göteborg belägna orterna flyttats till Vadstena, olägenheter af olika slag att uppstå med hänsyn till att arkivalierna från orter, som städse stått i så liflig förbindelse med hvarandra, förvaras på olika ställen.

Slutligen vill jag i afseende på Göteborgs lämplighet såsom plats för ett landsarkiv uppläsa några ord, som återfinnas i 1897 års statsverksproposition. De äro anförda af dåvarande riksarkivarien och lyda sålunda: »Vore man i tillfälle att fritt välja plats för dessa tre landsarkiv, kunde man ej länge tveka om valet: de båda universitetsstäderna samt Göteborg vore afgjort härtill de lämpligaste platserna, med afseende både på sin geografiska belägenhet i förhållande till hvarandra, den tillgång till litterära hjälpmedel och kuniga biträden, som de tre i nämnda städer belägna högskolorna med sina bibliotek skulle erbjuda, samt det gagn för forskningen, som vore att hemta af de å sådana orter belägna arkiven.»

På grund af hvad jag anför, vågar jag hysa den föreställningen, att det icke skall dröja så länge, innan frågan om landsarkivens antal och placering skall å nyo förekomma i Riksdagen, och jag vill hoppas, att statsutskottet då skall visa sig välvilligare stämmt gent emot densamma. Något yrkande har jag, herr talman, icke att göra.

Herr *Hedlund* instämde häruti.

Herr Johansson i Stora Mellby: Herr talman, mina herrar! Jag vågar icke hysa så stora förhoppningar som den föregående ärade talaren om att det skulle blifva ordnad på ett bättre sätt med hänsyn till denna fråga. Jag fruktar fastmera, att den begäran, som uttryckes i motionerna, är den sista suck, som från de Vestgötters bygd höjes inför Riksdagen angående den planerade landsarkivorganisationen, särskildt hvad Vestergötlands arkivalier beträffar. Vestergötlands kyckliga arkivalier äro många och värdefulla, i synnerhet från biskop Svedbergs tid. Vestergötlands församlingar hafva velat behålla sina arkivalier och visat sig villiga att bygga arkivhus för de arkivhandlingar, som finnas förvarade från gångna tider. Denna församlingarnas önskan har biträdts af domkapitlet i Skara. Men då denna önskan icke kunde bifallas på den grund, att man velat, det dessa handlingar skulle så mycket som möjligt sammanföras på centrala platser för att få dem bättre skyddade mot eldfara m. m. och för att göra dem lättare tillgängliga för forskare, så ansågo särskildt vestgötarne, att det ändå vore galet, att deras arkivalier skulle öfverföras till Vadstena. Då hade det varit bättre, och från deras synpunkt nästan idealiskt, om det förslaget, som statsrevisorerna framstälde, nemligen att få dem öfverflyttade till Leckö slott, gått igenom. Då detta emellertid icke kunnat medgifvas, så skulle det varit vida lämpligare, om det blifvit ordnad så, att landsarkivet blefve förlagdt till Göteborg i stället för Vadstena. Till Göteborg kan man lätt komma, och dessutom finnas der åtskilliga hjälpmedel, som underlätta forskningen. Men då emellertid statsutskottet enhälligt ansett det olämpligt att ändra den en gång stadgade åtgärden angående inrättandet af tre landsarkiv, och det icke finnes någon utsigt, att Riksdagen skulle göra någon ändring i sitt förra beslut, så vågar jag icke göra något yrkande rörande denna fråga, äfven om jag gerna velat det.

Herr Göransson: Herr talman, mina herrar! Då den föregående talaren icke gjort något yrkande, så kunde det vara öfverflödigt för mig att begära ordet. Jag skall endast be att få framhålla några skäl, som varit bestämmande för utskottet.

Som vi finna af utskottets utlåtande, så har Riksdagen beviljat *dels* år 1897 för anordnande till landsarkiv af lokaler i Vadstena slott 38,000 kronor, *dels* åren 1898 och 1900 för uppförande af byggnader för ett landsarkiv i Lund tillsammans 190,973 kronor *och dels* år 1898 för beredande af lokaler för landsarkiv i Upsala 106,000 kronor. Då det så nyligen blifvit af Riksdagen bestämdt, att det skall upprättas tre landsarkiv i landet, anser jag, att det är nästan tidigt att nu begära att få ännu flera, synnerligast då endast *ett* af dessa arkiv, nemligen det i Vadstena, blifvit taget i bruk. Det kan verkligen se ut, som det icke skulle vara af behofvet påkalladt, och det har icke blifvit påvisadt, att det är någon brist på utrymme i Vadstena. Jag tror därför, att denna fråga är för tidigt väckt och att, om man velat hafva någon annan plats, det varit lämpligare, om

*Angående
inrättande af
ett landsarkiv i
Göteborg m. m.
(Forts.)*

Angående
inrättande af
ett landsarkiv i
Göteborg m. m.
(Forts.)

man då, när frågan så nyss varit före, föreslagit Göteborg i stället för Vadstena. Att nu föreslå inrättandet af ytterligare ett arkiv, innan man hunnit tillämpa det beslut, som Riksdagen så nyss fattat, tror jag är mindre lämpligt. Och det är af dessa skäl som utskottet ansett, att motionerna icke bort bifallas.

Här har också af någon talare framhållits Leckö slott såsom passande plats för ett landsarkiv. Utskottet har dock ansett det mindre lämpligt på grund af dess afskilda läge. Utskottet har därför icke kunnat göra något uttalande i denna rigtning, då det icke funnit en sådan åtgärd vara af behovet påkallad.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

I fråga om *moment b)* anförde

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag skall icke tillåta mig göra något yrkande, utan jag vill endast något fästa mig vid en sats i utskottets motivering, som jag vid detta tillfälle icke vill lemna alldeles oanmärkt.

I sista stycket i förevarande utlåtande säger utskottet följande: »Hvad vidare beträffar revisorernas framställning i fråga om Leckö slott, delar utskottet revisorernas uppfattning om önskvärdheten af att det stora utrymmet inom denna präktiga byggnad blefve tillgodosedt för något allmänt ändamål. Deremot finner utskottet slottets afskilda läge göra det mindre användbart till förvaring af arkivalier, hvilket i öfrigt, på sätt ofvan anförts, icke torde under nuvarande förhållanden böra ifrågakomma.» För min del hyllar jag fortfarande den af Riksdagens revisorer uttalade uppfattningen, att Leckö slott med sitt afskilda läge är mycket lämpligt för förvaring af arkivalier af den beskaffenhet, som deras uttalande gäller. Detta uttalande återfinnes som herrarne se, å sid. 21 i utlåtandet, och jag skall tillåta mig att uppläsa några rader derur. Revisorerna förestälde sig nemligen att, om än centrala arkivdepoter eller s. k. landsarkiv bildades i Upsala, Vadstena och Lund med flera orter för emottagande af äldre handlingar, som ej vidare annat än undantagsvis behöfde rådfrågas, det äfven gäfves en stor mängd andra arkivalier, som i ännu mera sällan förekommande fall behöfde anlitas, men emellertid borde för framtida forskningar bibehållas. Sådana arkivalier syntes icke böra uppställas i landsarkiven, utan fast hellre under mindre kostsam vård magasineras å sådan plats som Leckö slott, hvars afskilda läge visserligen gjorde arkivalierna mindre lätt tillgängliga, men dock icke örsvårade deras ditförande, då detta ju kunde ske under seglations-tid. Nu förefaller det af utskottets motivering, som om utskottet skulle vilja afvisa denna tanke helt och hållet äfven i fråga om sådana arkivalier, som endast i mycket sällsynta fall behöfva rådfrågas, men som dock för framtida forskare kunna vara af stor vigt och betydelse.

Då jag för min del icke kan gilla denna utskottets uppfattning, har jag velat yttra dessa ord utan att hafva något yrkande att göra.

*Angående
inrättande af
ett landsarkiv i
Göteborg m. m.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs härefter statsutskottets memorial n:o 63, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor under riksstatens nionde hufvudtitel.

Punkten 1:o.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2:o.

Lades till handlingarna.

Punkten 3:o.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4:o.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Efter föredragning af statsutskottets memorial n:o 64, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1902 åt en del tjänstemän och betjente m. m., blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 14.

Vidare föredrogs bevillningsutskottets betänkande n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

*Angående
vissa bestämmelser rörande
sjöfarten och
gränstrafiken
mellan Sverige
och Norge.*

Därvid anförde:

Herr Lundgren: Herr greffe och talman! Mina herrar! Vid genomläsandet af bevillningsutskottets nu föredragna betänkande finner man, att utskottet hemställt om bifall till den kongl. proposi-

Angående
vissa bestämmelser rörande
sjöfarten och
gränstrafiken
mellan Sverige
och Norge.
(Forts.)

tionen i ämnet, ehuru med uttalande af att någon oklarhet dock skulle komma att råda i visst afseende. Jag har begärt ordet för att söka utreda den formella beskaffenheten och reella innebörden utaf denna oklarhet.

När förra mellanrikslagen upphörde den 1 juli 1897, efterträddes den af en ny författning, hvilken, såsom vi se här, är delad i två paragrafer, den ena angående sjöfarten, den andra angående gränshandeln. Den norska motsvarande författningen, som jag här har i min hand, är utfärdad den 10 juli 1897, förnyad år 1898 att tills vidare gälla. Den innehåller endast en afdelning, och denna afser blott gränshandeln. Hvad åter sjöfarten beträffar, heter det i densamma, att från den ofvannämnda tiden, d. v. s. från den 30 juni 1897, skall lagen angående Norges och Sveriges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden af den 30 maj 1890 samt alla öfriga om sådana ämnen gifna bestämmelser upphöra att vara gällande. Derutaf framgår, att den nya mellanriksförfattningen i denna fråga icke är lika lydande i det svenska formuläret och i det norska, i det att i det norska icke upptagits några särskilda bestämmelser angående sjöfarten. Detta förhållande har emellertid i det praktiska lifvet icke medfört någon för de svenska fartygen menlig påföljd förr än i år, då af svenska fiskefartyg i Norge utkräfts lotsafgifter, som icke drabba norska fartyg. Jag har här också med mig den norska lotslagen, som är utfärdad den 26 maj 1899; der heter det, att konungen skall ha rätt att i nämnda lag göra sådana förändringar, som kunna erfordras för underlättandet af den ömsesidiga samfärdseln mellan de båda rikena, förutsatt, att motsvarande bestämmelser vidtagas i Sverige. Det är sålunda från norsk sida, och det med all rätt, förutsatt en reciprocitet, hvilket deremot icke är fallet med den svenska mellanriksförordningen.

Jag har med det nu anförda velat påvisa lämpligheten och billigheten utaf, att, när norska fartyg enligt § 1 i det nu föreliggande förslaget skulle i Sverige blifva likställda med svenska fartyg, äfven svenska fartyg erhålla enahanda förmåner i Norge. Det är på grund af denna min uppfattning, som jag nu anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan med tillfogande utaf den önskan, att svenska fartyg i Norge måtte erhålla samma förmåner, som i 1 § af det nu föreliggande förslaget äro tillförsäkrade de norska fartygen här i Sverige.

Jag anhåller, herr vice talman, om bifall till utskottets hemställan med det af mig framställda tillägget.

Sedan herr vice talmannen nu öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lemnades på begäran ordet till:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet grefve Wachtmeister, som yttrade: Såvidt jag uppfattat den siste talarens yrkande rätt, önskar han ett tillägg till § 1 utaf innehåll, att norska fartyg skulle här i Sverige vara likställda med svenska fartyg under

den förutsättningen, att svenska fartyg i Norge åtnjuta motsvarande förmåner.

*Angående
vissa bestämmelser rörande
sjöfarten och
gränstrafiken
mellan Sverige
och Norge.*

(Forts.)

Denna författning antages ju årligen här i Sverige och då alltid under den tysta förutsättningen, att motsvarande förmåner skola tillkomma svenskar i Norge; således under förutsättning af reciprocitet. Denna reciprocitet kan vara af två slag, dels formel, dels reel. Den formella reciprociteten kan icke vara tillräcklig, därför att äfven om svenska fartyg i Norge likställas med norska, kan det hända, att svenska fartyg i Norge icke få samma förmåner som norska fartyg i Sverige. Reciprociteten måste vara reell, så att de förmåner, som tillkomma svenska fartyg i Norge och norska fartyg i Sverige, blifva i realiteten lika. Detta är nog också i det stora hela taget fallet, men förhållandena kunna dock icke vara alldeles lika i Sverige och i Norge. Särskildt i fråga om lotsafgifter är det en viss skilnad; här i Sverige gälla ganska invecklade bestämmelser om lotsafgifter och i Norge likaså, men dessa bestämmelser äro icke lika i båda landen, och det kan man ju icke heller begära, att de skola vara. Hufvudsaken är, att icke det ena landets fartyg i någon väsentlig grad behandlas annorlunda än det andras. Att någon olikhet i detaljsaker förekommer, kan svårligen förebyggas, och man kan därför icke billigtvis påyrka fullkomlig likställighet. Skulle man nu skriva i författningen, att norska fartyg i Sverige åtnjuta samma förmåner som svenska fartyg under vilkor att svenska fartyg i Norge åtnjuta motsvarande förmåner, blir det ett ganska besynnerligt förhållande, som inträder den 16 maj, då författningen skall träda i kraft. Då kommer det att stå fast, att svenska fartygs förmåner i Norge icke i alla detaljer blifva lika med norska fartygs förmåner i Sverige. Således kan lagparagrafen icke tillämpas, och resultatet blifver, att norska fartyg i Sverige komma att likställas icke med svenska, utan med utländska fartyg i allmänhet. Då kan kammaren förstå, att effekten deraf blifver, att Svenska fartyg i Norge förlora de förmåner, de der ha framför andra lands fartyg och komma att likställas med utländska fartyg i allmänhet. Följden häraf måste blifva till stor nackdel för de svenska fartygen.

Det förhållande, hvarpå den siste talaren syftade, var, för så vidt jag kunde förstå, att svenska fartyg, som vore ute på fiske och gingo in i norsk hamn, blefvo, under förutsättning, att de hade större drägtighet än 40 ton, der belagda med afgifter. Nu är det upplyst, att, om norska fartyg komma in i svensk hamn under enahanda förhållanden, äfven de beläggas med afgifter. Således finnes reciprocitet. Men detta förhållande är icke tillfredsställande, utan det vore synnerligen önskvärdt, att svenska fiskefartyg i Norge blefve fria från afgifter. Det är också regeringens afsigt att inleda förhandlingar med Norge rörande de förhållanden, under hvilka fiskefartyg i allmänhet, svenska i Norge och norska i Sverige, kunna blifva befriade från afgifter.

Jag föreställer mig, att för närvarande någon annan åtgärd icke behöfver eller bör vidtagas, än att kammaren bifaller författningsförslaget, såsom det i den kongl. propositionen affattats.

*Angående
vissa bestä-
melser rörande
sjöfarten och
gränstrafiken
mellan Sverige
och Norge.
(Forts.).*

Herr Meyer: Jag skall tillåta mig hemställa, att kammaren behagade bifalla bevillningsutskottets förslag oförändradt.

Det förslag, som nu föreligger till öfverenskommelse mellan Sverige och Norge, är detsamma, som Riksdagen flera år förut antagit; och de förhållanden, som af den förste ärade talaren påpekades, ha icke uppkommit i följd deraf, att man i Norge på något sätt brutit mot denna öfverenskommelse. Det är helt andra orsaker, som vållat, att svenska fartyg i Norge blifvit behandlade på annat sätt, än önskvärdt varit.

Nu har från statsrådsbanken upplysts, att regeringen har sin uppmärksamhet fästad på saken och redan underhandlat med Norge derom, samt att den ämnar fortsätta med dessa underhandlingar för att få förhållandena reglerade. Skulle kammaren nu bifalla det af den förste ärade talaren framställda förslaget, vet man icke, på hvilka äfventyrligheter Riksdagen skulle komma att inlåta sig. Jag tror, att ett bifall till det förslaget skulle kunna medföra ganska betänkliga följder, och jag upprepar därför min hemställan, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr *Olsson* i Sörnäs instämde häruti.

Herr Ödman: Herr talman! Då de trakaserier, som uppstått för svenska fiskefartyg i Norge, nu på våren och nästan uteslutande hänföra sig till fiskefartyg, hemmahörande inom mitt kommittentskap, anser jag mig hafva särskildt fog att här yttra några ord till protokollet.

Jag vet icke, huru ändring till det bättre i förevarande fall nu skall kunna ske, men någon stabilitet måste det blifva. Såsom herrarne nog känna till, är i mellanrikslagen öfverenskommet, att svenska fartyg till Norge, hvilka ha en drägtighet af under 40 ton, skola vara fria från lotspenningar. Men i år ha norrmännen i detta afseende behagat tillämpa samma föreskrifter på svenska fartyg, som gälla för utländska fartyg i allmänhet, eller att endast de fartyg, som äro under 30 ton, skola vara fria från lotspenningar. I öfverensstämmelse härmed ha alla fiskekuttrar från Sverige, hvilka varit inne i norska hamnar, affordrats lotspenningar. De ha visserligen ej betalt dem, när de haft sig bekant, att den nuvarande lagen fortfarande gälde, och att förfaringssättet endast hade sin grund i en oriktig tolkning af denna lag utaf norska marinministeriet; men de ha ju derigenom utan eget förvållande blifvit utsatta för trakaserier. Om full likställighet i detta hänseende skulle råda mellan Sverige och Norge, skulle det heta, att alla fiskefartyg under 130 ton skola vara befriade från lotspenningar. Så lyder den norska lagen. Jag har här i min hand ett urklipp af en tidningsartikel, som stått att läsa i norska regeringens tidningsorgan, i hvilken artikel norska marinministeriets tolkning af lagen i starka ordalag klandras. Detta visar, att norrmännen sjelfva inse, att deras förfaringssätt icke är riktigt.

Man kan beklaga, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke

förelagts Riksdagen något tidigare, än som skett, ty då skulle man kunna hunnit göra sina erinringar mot lagen i så god tid, att regeringen skulle kunnat underhandla och få klart i saken, innan lagen åter skall träda i kraft. Nu är man så godt som tvungen att antaga den, sådan den föreligger.

Jag vill icke göra något yrkande, utan endast uttala den förhoppning, att regeringen ville för rättelses vinnande uppmärksamma det förhållande, som jag nu tillåtit mig påpeka.

*Angående
vissa bestämmelser rörande
sjöfarten och
gränstrafiken
mellan Sverige
och Norge.
(Forts.)*

Herr *Kinnman* instämde häruti.

Herr Meyer: Med anledning af hvad den siste ärade talaren anförde, vill jag endast lemna den upplysningen, att i fråga om de fartyg, han talade om, nemligen fiskefartyg på 30 à 40 ton, är redan en ny öfverenskommelse träffad med normmännen, i hvilken de afstå från sina anspråk att uttaga lotspenningar för dessa svenska fartyg. Norska regeringen hade hos den svenska gjort framställning om att utfå de lotspenningar, som debiterats svenska fiskefartyg, men nu har underrättelse kommit från Norge, att normmännen afstå härifrån. Således är saken rörande dessa mindre fartyg redan ordnad.

Herr Fredholm: I utskottets betänkande finnes en redogörelse för den här berörda frågan om skyldighet för svenska fiskefartyg att i norska hamnar erlägga lotsafgifter. Deraf framgår, att frågan genom regeringens försorg blifvit bragt under utredning. Men denna omständighet utgör naturligtvis icke något hinder för att här fästa uppmärksamheten på sådana brister i lagen, som det kunde vara önskligt att få rättade. Jag hemställer likväl till de herrar, som i frågan sitta inne med den största erfarenheten, nemligen representanterna från Bohuslän, huruvida det icke vore klokast att vänta med ett ändringsyrkande till nästa riksdag. Den förordning, som nu föreligger, är nemligen afsedd att gälla endast ett år. Skulle det fortfarande visa sig, att den vore olämpligt affattad, kunde man ju till nästa år framställa sina önskemål. Man riskerar då icke att genom ett afslag å lagen komma in i ett sådant interregnum, att man stode utan några bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge. När mellanrikslagen upphäfdes, var det, såsom herrarne nog erinra sig, nödvändigt att vidtaga åtgärder i syfte att afhjelpa, det samfärdseln mellan Sverige och Norge icke blefve afbruten. Då bestämdes, att denna lag skulle antagas för endast ett år i sänder. Orsaken härtill var, att man ville hafva fria händer, derest några ändringar i lagen vore önskliga och nödvändiga.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundgren: Herr vice talman, mina herrar! Det kan icke råda något tvifvel om befogenheten af det yrkande jag tagit mig friheten framställa om reciprocitet för svenska fartyg i Norge, så mycket mindre, som det i den norska författningen uttryckligen säges, att de lättnader, som beviljas svenska fartyg, ske under förutsätt-

Angående
vissa bestämmelser rörande
sjöfarten och
grönstrafiken
mellan Sverige
och Norge.
(Forts.)

ning och vilkor, att enahanda förmåner tillerkännas norska fartyg i Sverige. Det är heller ingenting annat, som jag önskar. Men efter det uttalande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här i frågan haft, tror jag mig hafva grundad anledning hoppas, att den, sedan den nu varit bragt på tal, skall komma att tilldraga sig regeringens uppmärksamhet och derigenom bringas till ett godt slut. Jag anhåller därför att få återtaga mitt förra yrkande och i stället yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog härvid ledningen af förhandlingarna. hvarefter ordet på begäran lemnades till

Herr Ödman: Herr talman! En föregående talare sade, att det råder full reciprocitet i afseende å lotspligten mellan svenska och norska fartyg. Häremot ber jag få erinra, att fastän norska fiskefartyg af ända till 130 tons drägtighet äro lotsfria på ut- och ingående i Norge, tillåta icke norrmännen andra svenska fartyg frihet i detta afseende än de, som äro under 40 ton. Huru kan detta stå i samklang med den förordning, vi nu hålla på att antaga, och de liberala vilkor, vi stipulerat i densamma? I § 1 af denna förordning heter det: »Alla i Norge inhemska fartyg och båtar, öppna eller däckade och af hvad slag och drägtighet som helst, skola, ehvad de der äro byggda eller naturaliserade, äfven i Sverige behandlas såsom inhemska och åtnjuta alla dermed förenade rättigheter». Då så är fallet, böra väl också våra fartyg åtnjuta motsvarande förmåner. Norrmännen bevilja nemligen, såsom sagdt, lotsfrihet åt alla norska fiskefartyg, som ha en drägtighet af 130 ton och derunder. § 1 i norska lagen lyder: »Fartyg, som utgår härifrån riket till fiske eller annan fångst på hafvet och som har en drägtighet af 130 nettoregisterton eller deröfver, är lotspliktigt för ut- och ingående»; och i § 7 i samma lag heter det: »När ett fartyg från och med 30 till 130 nettoregisterton uppgifvits skola utgå på fiske eller annan fångst på hafvet, men efter förändrad bestämmelse afgår till utlandet, är det pliktigt att erlægga utseglingspenningar.» Alltså, när det efter förändrad bestämmelse afgår till utlandet, så inträder lotspligten. Huru kan detta tolkas så, att fartyg å mellan 30 och 130 registerton netto blifva lotspliktiga till och från fiskeplatserna, då de icke anlöpa utländsk hamn? Jo, helt enkelt derigenom, att med ordet »fartyg» menas blott *norska* fartyg, icke utländska. Det är hela hemligheten. I detta fall ha lagstiftarne med »*fartyg*» menat norska sådana; anorstädes i lagen omfattar ordet alla nationers fartyg. Ja, så säger norska regeringens organ om denna sak. Det bör därför icke kunna på något sätt vara förnärmat mot Norge. Här är ju också endast fråga om en lagtolkning. Hvad som emellertid vållat krånglet är, att vederbörande i Norge tolkat lagen så på sista tiden, att svenska fartyg endast äro lotsfria, för så vidt de mäta under 30 ton.

Jag har intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.*

Slutligen förelåg till afgörande bevillningsutskottets betänkande n:o 27, i anledning af väckta motioner rörande beskattningen af hvitbetssockertillverkningen samt ändring i tulltaxans bestämmelser angående socker.

Punkten 1:o.

Enligt kongl. förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, §§ 1 och 2, sistnämnda paragraf sådan den lydde enligt kongl. kungörelsen den 24 juli 1901, skulle för all tillverkning af hvitbetssocker inom riket erläggas tillverkningskatt i förhållande till det utbyte i råsocker, som de för tillverkningen använda hvitbetor antages hafva lemnat. Härvid skulle iakttagas, att 100 kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antoges lemna ett utbyte af elfva och ett halft kilogram socker; och skulle denna skatt utgöra hälften af gällande tullsats för utländskt råsocker af mörkare färg än n:o 18 af den i världshandeln antagna holländska standard.

I en af herrar *K. G. Karlsson*, i Göteborg, *Henricson* och *Biesert* väckt motion, n:o 47, hade föreslagits, att från och med ingången af nästkommande tillverkningsår eller den 1 september innevarande år den beräknade utbytesprocenten måtte höjas, så att 100 kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antoges lemna ett utbyte af 12 kilogram socker.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, med upphäfvande af kongl. kungörelsen den 24 juli 1901, angående ändrad lydelse af § 2 i kongl. förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893, besluta,

att nämnda paragraf i kongl. förordningen den 19 maj 1893 skulle erhålla följande förändrade lydelse:

Det enligt § 1 beskattningspligtiga råsockret beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vikt sålunda, att etthundra kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antagas lemna ett utbyte af tolf kilogram socker;

samt att berörda paragraf i dess sålunda förändrade lydelse skulle lända till efterrättelse från och med den 1 september 1902.

Reservationer vid denna punkt hade afgifvits af herrar *Almström*, *Brodin*, *Wester* och *Wittsell*.

Sedan punkten blifvit uppläst, lemnades på begäran ordet till:

Herr *Wittsell*, som anförde: Då jag icke kunnat biträda utskottets förslag, men reserverat mig utan att angifva några skäl för min reservation, vill jag härmed framhålla dessa.

Till en början vill jag anmärka, att oaktadt jag bor i Skåne,

Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)

odlas icke sockerbeter i den trakt, der jag är bosatt. Jag har därför icke någon egen erfarenhet om sockerbetsodlingen.

Sedan Kongl. Maj:t förra året i proposition till Riksdagen påpekade, att de inkomster, som staten åtnjöt genom sockerbeskattningen, lämpligen kunde ökas genom en höjning af accisen, gjordes af enskild motionär framställning i detta syfte. Riksdagen beslöt på grund deraf att höja utbytesberäkningen med en procent. Redan i år återkom samma motionär med yrkande, att utbytesprocenten måtte höjas med ytterligare en half procent. På samma gång har föreslagits att hos Kongl. Maj:t begära utredning, huruvida icke den nuvarande accisen på socker möjligen borde utbytas mot en produktbeskattning.

Vid behandlingen inom utskottet af dessa båda ärenden hyste jag den åsigten, att man skulle kunna vara med om skrifvelseförslaget, men att man då borde afslå framställningen om utbytesprocentens höjning från 11 $\frac{1}{2}$ till 12 procent. I utskottet undansköt man emellertid vid behandlingen af motionerna den första punkten och behandlade först den andra. Enligt mitt förmenande låg det en oegentlighet deri, att utskottet först föreslog en skrifvelse angående, bland annat, utbytesprocentens höjning och derefter höjde accisen till 12 procent. Derigenom kom nemligen skrifvelseförslaget icke att öfverensstämma med den ändrade beräkningsgrund för utbytet, som af utskottet föreslogs. När man först höjde utbytesprocenten till 12 procent, borde man äfven hafva ändrat utlåtandet i den andra delen till öfverensstämmelse dermed. Detta är anledningen till att jag reserverat mig äfven beträffande den andra delen af betänkandet.

Jag kan icke finna, att det är klokt att år efter år oupphörligt förändra utbytesberäkningen. Det må så vara, att sockerfabrikerna enligt den utredning, som förebragts, kanske haft ett utbyte af öfver 12 procent. Orsaken härtill är emellertid, att väderleken under de sista åren varit ovanligt gynsam, i synnerhet under den senare delen af dessa år. Detta har gjort, att sockerutbytet blifvit högre. Skulle nu mindre gynsamma år komma, så kan jag icke se, att det kan vara någon möjlighet att få Riksdagen att medgifva utbytesprocentens sänkning, och då få sockerfabrikerna kanske betala större skatt, än som motsvarar det verkliga utbytet. Dessutom visar det sig af den utaf motionären framlagda utredningen, att vissa sockerfabriker icke gifva så stor utdelning i procent beräknadt. Äfven detta är ett skäl att gå varsamt till väga.

Jag skall, ehuru jag som sagdt ej precis känner till sockerfabrikationen, men hyser de åsigter, jag nu framlagt, be att få yrka afslag å utskottets hemställan i första punkten.

Herr Fredholm: Utskottets förevarande hemställan har åtföljts af åtskilliga reservationer. Den siste talaren har nu redogjort för skälen till sin reservation. Det återstår emellertid ännu en reservant från Första Kammaren, som reserverat sig blankt. Derjemte fins det en reservant från Första Kammaren, som förklarar orsaken till sin reservation vara den, att han ansåge, att dessa ständiga rubbningar äro mycket skadliga för industrien och att, om ändringar

skulle göras, dessa borde grundas på flerårig erfarenhet. Detta är visserligen någonting, som låter säga sig i allmänhet. Men om man betraktar den tabell, som intagits i utskottets betänkande, sidan 7, så ser man, huru mycket sockerutbytet vuxit från år 1890 till år 1900. Under dessa år har utbytet ständigt ökat. Det kan således icke låta sig göra att bestämma utbytesprocenten för någon längre tid, utan man måste naturligtvis rätta utbytesprocenten efter det verkliga utbytet.

Genom bristande öfverensstämmelse mellan utbytesprocenten och det verkliga utbytet har statsverket förorsakats en ganska betydlig förlust. Sockerfabrikerna hafva visserligen ej varit skyldiga att betala mera, än de gjort. Men på sid. 25 i utskottets betänkande kunna herrarne finna en redogörelse för hvad staten förlorat i sockerskatt under åren 1891 — 1901, derigenom att utbytesprocenten varit för lågt beräknad. För tillverkningsåret 1900 — 1901 uppgick denna förlust till icke mindre 2,400,000 kronor. Detta är för statsverket en ganska afsevärd förlust i påräknad inkomst. Genom att höja utbytesprocenten på sätt nu föreslagits, skulle man minska denna förlust med åtminstone en half million.

Nu kan man fråga, hvarför icke en sådan åtgärd vidtogs förra året och hvarför samme motionär, som nu föreslår en höjning till 12 procent, då nöjde sig med att föreslå höjning till 11 $\frac{1}{2}$ procent. Dermed förhåller det sig så, att man kunde nog förra året hafva vidtagit höjning till 12 procent. Jag påyrkade då detta i bevillningsutskottet samt grundade mitt yrkande på en af finansministern gjord framställning. Utskottet ville emellertid ej gå så strängt till väga, utan ansåg, att höjningen borde ske så småningom. Man ville därför icke höja genast från 10 $\frac{1}{2}$ till 12 procent, utan nöjde sig med att höja till 11 $\frac{1}{2}$ procent. Detta föranleddes hufvudsakligen af hänsyn till de sockerfabriker, som erhöilo det lägsta sockerutbytet.

Nu är det emellertid icke förenadt med någon fara att höja utbytesprocenten till 12 procent. Utskottet medger sjelft, ehuru utskottet ej kunnat få några officiella uppgifter, att sockerutbytet under den sista kampanjen kommer att öfverstiga den förra kampanjens utbyte med en procent. Den förra kampanjen gaf emellertid i allmänhet mer än tolf procent. Det var ej någon fabrik, som icke erhöil så stort utbyte. Nu skulle detta ökas med en procent. Men de finnas, som påstå, att ökningen kommer att blifva ändå större, och att utbytet skulle uppgå till 14 procent. En höjning nu med en half procent skulle därför icke innebära någon fara för sockerfabrikerna. Och då en sådan höjning skulle medföra en högst väsentlig ökning i statsverkets inkomster af sockerskatten, är det alla skäl att nu bifalla utskottets hemställan.

Vi böra komma i häg, att folket under alla förhållanden får betala den sockerskatt, hvarom nu är fråga. Det gäller således icke att pålägga allmänheten någon ny skatt, utan endast att till staten indraga en del af den sockerskatt, som allmänheten redan nu får betala, men delvis betalar till sockerfabrikerna i stället för till staten. Sockerfabrikerna hafva ju ett ganska rikligt tilltaget tullskydd, då de endast behöfva betala halfva råsockertullen. Den andra hälften

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)

af tullen kommer dem till godo såsom en premie. Detta är kanhända för mycket, men det har från början varit af Riksdagen afsedt, och någon ändring i detta hänseende har man icke nu velat göra. För framtiden torde det likväl måhända böra tagas i öfvervägande, om det är en rätt avvägning af tullskyddet, att fabrikerne premieras med halfva tullen. Denna fråga föreligger emellertid icke nu, och den torde för öfrigt böra föregås af en ordentlig utredning.

Att, på sätt herr Almström i sin reservation anført, fabrikerne nu på grund af de ständiga höjningarne af det beräknade sockerutbytet befinna sig i oupphörlig oro, vill jag icke bestrida. Men jag tror å andra sidan, att det är icke möjligt att komma till rätta med detta och undvika dessa ständiga ändringar på annat sätt än att besluta sig för att lägga skatten icke på råvaran, utan på den färdiga produkten. Gjorde man detta, skulle det naturligtvis icke medföra någon rubbning i den premie, som nu tillkommer sockerfabrikerne, men det skulle blifva en rättvisare beskattning i många andra hänseenden. Denna fråga föreligger emellertid icke i förevarande punkt, utan först i den nästa. Vid behandlingen af sistnämnda punkt blifva vi i tillfälle att vidare uttala oss i frågan.

Som förhållandena nu äro, vill jag emellertid påstå, att man icke torde kunna stå till svars med att ej bifalla utskottets förslag, ty derigenom skulle, såsom jag nämnde, statsverket beröfvas en inkomst på öfver en half million kronor, under det att ett bifall till utskottets hemställan icke skulle förorsaka sockerfabrikerne någon nämnvärd olägenhet, åtminstone icke någon större olägenhet än de förut fått vidkännas. De hafva ju så rikliga premier, och då man vet, att hvarje sockerfabriks inkomst på grund af premierna uppgått till omkring en million kronor, bör man icke behöfva känna sig betänksam i det hänseendet, att sockerfabrikerne skulle skadas genom utbytesprocentens höjning på föreslaget sätt.

Herr *Bromée* i Billsta instämde häruti.

Herr K. G. Karlsson, Göteborg: Den förste ärade talaren vid denna punkt uttalade sin förvåning deröfver, att samme motionär, som förra året föreslog en höjning af utbytesprocenten med en procent, detta år kommit igen med förslag om ytterligare höjning.

Jag vill nu härvidlag för det första säga, att det icke är fullt riktigt, att det är *samme* motionär, ty i fjol var jag ensam, men i år äro vi tre motionärer. Emellertid tror jag, att den, som har försökt sätta sig in i denna fråga, skall ha kommit till det resultat, att den af oss i år föreslagna höjningen är synnerligen befogad. Den ärade talaren sade, att det icke är klokt att så år efter år öka utbytesprocenten; men jag skall då be att få påpeka, att det förhåller sig så, att den *verkliga* utbytesprocenten höjt sig år efter år. Derfor förefaller det icke olämpligt, att vi, så länge vi hafva detta bakvända beskattningssystem, äfven passa på och höja den beräknade utbytesprocenten i den mån, som den verkliga utbytesprocenten växer. Såsom bevis härpå skall jag be att få anföra några siffror ur vår motion. Vi ha der framhållit, hurusom ända från tillverk-

ningsåret 1890—1891 till och med året 1899—1900 utbytesprocenten oafbrutet stigit. Den ärade talaren sade, att det är ganska riskabelt att på detta sätt höja utbytesprocenten; ty att denna har blifvit så hög, har kommit an på, att väderleken under de senare åren har varit så synnerligen gynsam. Men det är att märka, att denna stigning af utbytesprocenten är konstant under dessa tio år, såsom herrarne behagade se på sid. 7 af utskottets betänkande, der dessa siffror finnas återgifna. Vi finna af dessa siffror, att året 1890—91 var utbytesprocenten 9,02, året 1891—92 9,88, 1892—93 10,31, 1893—94 11,08 etc., och för tillverkningsåret 1899—1900 var samma siffra 12,80. Enligt hvad utskottet nu upplyst om, har utbytesprocenten under sista tillverkningsåret 1901—02 — dessa siffror voro ej för oss tillgängliga, då vi skrefvo vår motion — företett en ytterligare stegring på många håll med ännu en hel procent. Under sådana förhållanden förefaller det mig sannerligen litet vågadt att påstå, att det skulle vara olämpligt att höja utbytesprocenten, såvida nemligen man får antaga, att meningen är den, att *staten* skall få den inkomst, som beskattningen afser.

Jag får äfven gent emot talarens påstående, att det skulle varit beroende på den gynsamma väderleken under de senare åren, att utbytesprocenten blifvit så hög, framhålla, att detta berott icke blott på väderleken, jordmånen och dylikt, utan äfven på användandet i fabrikerne af maskiner, som år efter år fulländats, samt på de framsteg, som tekniken på detta område gjort. Och det är särskildt sistnämnda omständighet, som ytterligare förhjelpt fabrikanterna att få stort utbyte af betorna.

Talaren tyckte anse, om jag förstod honom rätt, att om så vore, att Riksdagen komme att bifalla vår motion, hvori vi yrka total omläggning af ifrågavarande skatteform, skall det vara olämpligt att i år företaga den höjning, som vi föreslagit. Jag ber dock att gent emot detta påstående få framhålla — vi veta ju ännu icke, huru det går med den här saken, om motionen bifalles eller icke — att, om Riksdagen skulle besluta en skrifvelse i den rigtning, som vi i vår andra motion föreslagit, en utredning säkert skulle komma att taga en tid af minst ett par år, innan Riksdagen blefve i tillfälle att fatta något beslut i den af oss föreslagna rigtningen, d. v. s. i rigtning af införandet utaf en produktbeskattning. Det kan väl dock ej anses lämpligt att under den tid, som skulle förflyta mellan ett beslut i den antydda rigtningen, om ett sådant nu fattas, och den tidpunkt, då den nya lagen utkomme, fabrikanterna fortfarande skulle vara i tillfälle att förskaffa sig dessa ofantliga vinstbelopp, som egentligen och rätteligen borde tillfalla staten. Beträffande dessa belopp ber jag att få hänvisa herrarne till — utom hvad som i motionen anförts — den tabell, som är bifogad herr Nissers reservation och som finnes återgifven å sid. 25 i utskottsbetänkandet. För att icke anföra allt för många siffror, vill jag blott påpeka, att under de 10 åren från kampanjen 1891—92 och till kampanjen 1900—01 icke mindre än 16,135,000 kronor ha stannat i fabrikanternas fickor, säger 16,135,000 kronor, hvilka enligt den tanke, som ligger

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)

under denna beskattningsform, borde tillkommit svenska staten. Jag kan ej anse det vara lämpligt, att man fortfar på samma väg, utan enligt min tanke är det alla skäl i världen, att så snart som möjligt härvidlag råda bot. Af samma tabell framgår, att exempelvis under året 1900—01 var det icke mindre än 2,400,000 kr., som på det sättet undandrogos staten genom denna olämpliga beskattningsform. Genom den förhöjning af utbytesprocenten, som Riksdagen beslöt i fjol, har man ju visserligen dragit in på en million, men jag ser ej något skäl alls, hvarför man icke, då man har så stort behof af statsinkomster, också skulle tillgodogöra sig den halfva million, som motionärerna ha påvisat, och som man endast behöfver taga in. Det finnes ju icke en skugga af tvifvel om, att det är statens berättigade egendom, som det här gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Jag skall för min del icke försöka att få till stånd en ändring i utskottets förslag i detta fall. Ty jag brukar ställa mig Riksdagens beslut och föreskrifter till efterrättelse, såvidt möjligt är; och Riksdagen har för några år tillbaka, när det var fråga om sockerbeskattningen, skrivit om, att Riksdagen ville, att sockerindustrien skulle betala en accis af $\frac{1}{2}$ af gällande tullsatts å socker att utgå i förhållande till den sockerprocent, som kunde vinnas ur betorna. Således har jag i det fallet intet yrkande att göra.

Jag tror, att med den här föreslagna höjningen vi äro uppe i just den högsta utbytesprocent, som kan tagas ur betorna. Men jag vill gent emot den siste talaren blott inlägga en liten gensaga. Denne talare ansåg, att med anledning af den *bakvända* beskattningen hade sockerbruken till följd af den höga utbytesprocenten gjort så stora vinster. Nej, hade det varit den beskattning, som nu är föreslagen, hade icke utbytesprocenten på så sätt höjts, det vågar jag påstå. Så mycket kan med säkerhet sägas, att icke skulle sockerbruken då bekostat dessa dyrbara maskiner eller nedlagt detta intensiva arbete för att taga ut det sista socker, som kan pressas ur betorna och som är det dyrbaraste att taga ut, i fall nemligen det beskattningssystem, som nu är ifrågasatt, hade varit rådande. Herrarne kunna vara vissa om, att om man öfvergår till produktbeskattning, kommer det aldrig att inträffa, att fabrikerna på det sättet skola lägga sig vinn om att taga ut hvarje smula socker ur betorna, utan med de dyra arbetsförhållanden, som nu råda, och med de dyrbara maskiner, som oupphörligt måste ombytas, kommer denna industri att arbeta på helt annat sätt. Den kommer att draga ut sockret fortast och lättast möjligt, men mycket socker kommer då äfven att gå förloradt. Sådana komma förhållandena att bli under det nu föreslagna beskattningssystemet, om det kommer till stånd,

Men det är äfven en annan sak, som jag är rädd för. Om vi nemligen komma derhän, att tillverkningen bedrifves på detta sätt, är det alldeles tydligt, att utbytesprocenten kommer att falla. På

samma gång kan det nog hända, att sockerfabrikanterna säga till betodlarna: vi få ej nu så mycket socker ur betorna, därför äro vi tvungna att nedsätta betprisen. Men hvad detta kommer att betyda för det skånska landtbruket och för landet i dess helhet, borde vi äfven tänka på.

Det har här talats om, att den höga utbytesprocenten medför så stor vinst för sockerbruken. Ja, visserligen blir vinsten större, ju högre utbytesprocenten blir i betorna, men procenten blir visst icke så hög, som i motionen angifvits, derest den skulle beräknas efter den vigt å betorna, hvarefter sockerbruken få betala desamma; men nu beräknas utbytesprocenten för beskattningen efter betornas vigt vid kontrollen omedelbart, innan de ingå iskärmaskinerna, och skillnaden häremellan är ganska väsentlig. Vid de flesta sockerbruk beräknas 3 proc. för smuts, för hvilket ej göres afdrag å betpriset; men är det mer än 3 proc., tvättas betorna, och då göres afdrag för all smutsen. Således skola betorna vid inköpet vara någorlunda rena, och då skulle naturligtvis ungefär samma mängd och betvigt beräknas på kontoret, der inköpet skett, som det beräknats af kontrollanten, som uträknar, huru mycket, som kommer till skären och hvarefter utbytesprocenten för beskattningen beräknas. Men så är aldrig förhållandet, ty vid den tvättning, som betorna undergå, slås en mängd spetsar af, som intet sockerbruk kan neka att taga emot af betodlaren; men dessa sönderslagna betor komma aldrig upp till skären i fabriken. Jag har en liten tablå häröfver ifrån en liten fabrik, som jag känner närmare till; och denna tablå visar, att under förliden kampanj gick det bort 3,557,000 kg. sådana spetsar, som sockerbruket visserligen betalat, men som aldrig kommo till skären. Således blir det ej i verkligheten en så stor utbytesprocent, som angifves i kontroll- och justeringsbyråns uppgifter, utan det blir ett väsentligt afdrag, som icke ens kan beräknas. Detta är något, som äfven bör tagas med i beräkningen, då det gäller aflåtandet af en sådan här skrifvelse. Ett beslut i den rigtningen skulle enligt min tanke vara oklokt äfven med hänsyn till statens egen fördel och dess inkomst af sockertillverkningen. Och sockerbrukens eget intresse att drifva upp sockerproduktionen skuler ej heller bli så stort som för närvarande.

Så te sig förhållandena för den, som sett litet närmare på dessa saker. Hvad nu särskildt denna punkt beträffar — rörande denna förhöjning af sockerskatten — skall jag för min del icke göra annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Henricson: Den föregående talaren sade, att tack vare den beskattningsprincip vi nu följa, har tekniken kommit till den höjd, att sockerbruken nu kunna uttaga nära nog allt det socker, som fins i betorna, och han uttalade sina farhågor för, att, om en annan beskattningsgrund skulle införas, sockerfabrikerna icke skulle bry sig om att uttaga allt sockret. Jag kan icke dela hans åsigt. Har det kommit derhän, att fabrikerna kunna uttaga allt sockret,

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts)*

kan det väl icke vara skäl för dem att gå tillbaka och taga ur mindre procent, än de äro i stånd till.

Vidare nämnde han, att man må icke tänka, att den ytbytesprocent, som är angifven i tabellen, är den verkliga. I den utredning man fått genom kontroll- och justeringsbyrån, hvarur utdrag återgifvits på sid. 3 i bevillningsutskottets betänkande, finner man, att: »under tillverkningsåret 1900—1901 utbytesprocenten ytterligare stigit, nemligen till 13,12. Härifrån torde dock för så kallade andra och tredje produkten böra »reduceras» ungefär 0,2 proc., hvarefter det verkliga medelutbytet skulle utgöra 12,92 proc. af betvigten.»

Jag har visserligen icke någon personlig kännedom om, huru det går till vid sockertillverkningen, men jag anser, att vi kunna lita på de uppgifter man fått från kontroll- och justeringsbyrån. Medelprocenten af det socker, som uttagits, har varit nära 13 proc., vid ett bruk har det gått ned till 12,23 proc.

Derför ha vi nu icke föreslagit en höjning af mera än till 12 proc. Således skulle icke något enda sockerbruk komma att beskattas högre, än det verkliga utbytet varit.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Jag har aldrig yttrat, att de uppgifter, som komma från kontroll- och justeringsbyrån, äro origtiga. Tvärtom har jag visat på, att de äro rigtiga; men den skilnad i vigt, som förefinnes mellan de köpta betorna och dem, som gå till skären, det är den, som gör, att det blir en väsentlig skilnad i fabrikernas vinst. Jag kan emellertid förstå herr Henricsons yttrande, när herr Henricson tillade, att han icke vet, huru det går till vid sockertillverkningen. Derför bör man enligt min mening först sätta sig in i förhållandena, innan man uppträder som reformator i en fråga.

Jag har, som sagdt, aldrig bestridt rigtigheten af de uppgifter, som vi få från kontrollörerna. Den skilnad jag påpekat mellan vigten af de köpta betorna och den vigt de ha, när de komma till kontrollörerna, d. v. s. när de gå in i skären, denna skilnad gör vid detta bruk, jag nyss nämnde, icke mindre än 355 jernvägsvagnar. Det är således icke en obetydlig skilnad, och jag ber, att herrarne tänka litet härpå.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de derunder gjorda yrkandena, blef utskottets i denna punkt gjorda hemställan bifallen.

Punkten 2:o.

I en likaledes af herrar *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Henricson* och *Biesèrt* väckt motion, n:o 48, hade förslag framstälts,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, för Riksdagen framlägga förslag om en sådan ändring i grunderna för hvitbetssocker-

beskattningen, att skatten komme att utgöras efter mängden af tillverkad socker och ej som nu efter mängden afverkade betor.

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beskattningen af hvitbetssockertillverkningen i riket, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida icke här ofvan föreslagna utbytesprocent borde höjas, eller om genom andra åtgärder statsverkets inkomster af hvitbetssockertillverkningen kunde ökas.

Vid denna punkt hade reservationer afgifvits:

af herr *Cavalli*, som yrkat, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

af herr *Nisser*, med hvilken herr *Weinberg* instämt, och som föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda hvilka fördelar och olägenheter, i jämförelse med nu gällande skatteform, införandet af produktbeskattning å socker — vare sig fabrikat- eller konsumtionsskatt — skulle kunna medföra, samt för Riksdagen framlägga resultaten af denna undersökning till vidare behandling och viddagande af de åtgärder, som kunde vara nödiga och nyttiga;

af herrar *Fredholm*, *Bromée* i Billsta, *Jansson* i Krakerud och *Ericsson* i Ofvanmyra, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt grunderna för hvitbetssockerbeskattningen lämpligast måtte kunna ändras derhän, att skatten komme att utgöras efter mängden af tillverkad socker, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill nämnda utredning kunde föranleda;

samt af herrar *Östberg*, *Bergendahl*, *Wester*, *Brodin*, *Wittsell* och *Hedgren*.

Efter föredragning af denna punkt, yttrade:

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Då det är fråga om sockerskattelagstiftningen, skulle det ju vara skäl i att i alla olika detaljer taga upp till granskning de svaga sidor, som vidlåda det nu följda systemet. Vi ha dock redan vid behandlingen af den förra punkten berört en svaghet i systemet, som är mest påtaglig, nemligen statsverkets förlust och den oskäligen vinst, som härigenom tillkommer sockerfabrikanterna. Det är därför onödigt att nu uppehålla sig dervid. Men den råvarubeskattning, som förefinnes på detta område, åtföljes af andra olägenheter. Denna beskattning drabbar olika fabriker synnerligen ojemnt. Den fabrik, som på grund af de erhållna betornas större sockerhalt eller som på grund af fabriksmaskinernas större förträfflighet förstår att draga

*Angående
beskattningen
af hvilbets-
sockertillverk-
ningen. m. m.*
(Forts.)

mera socker ur betorna, erhåller en extra premie. I detta sammanhang torde vara lämpligt att nämna några ord rörande denna sida af saken, som talaren på skånebänken berörde redan vid förra punkten. Han nämnde, att en omändring af skatteprincipen skulle ha till följd, att fabrikanterna icke komme att drifva upp sin verksamhet, såsom de nu gjort. Det torde ligga *någon* sanning i påståendet, att under det första skedet af sockerfabrikationen det har varit af en viss betydelse, att det skattesystem, som här följts, har utgjort en sporre för fabrikanterna att söka uppnå bästa möjliga resultat. Jag säger, att detta torde kunna påstås med något spår af sannolikhet, men, mina herrar, tror någon, att, sedan denna fabrikation har drifvits upp till sin nuvarande höjd, det skall vara fabrikanterna likgiltigt, om afkastningen af deras näring blir mindre? Ja, då känna herrarne icke mycket till herrar affärsmäns sätt att behandla saker och ting. Det ligger i deras intresse, likaväl som det ligger i hvars och ens intresse, som drifver någon rörelse, att försöka bereda sig största möjliga afkastning af densamma. Jag tror sannerligen icke, att man behöfver vara rädd för, att, om Riksdagen skulle besluta en skrifvelse, som eventuellt har till följd införande af produktionsbeskattning, sockerbrukshandteringen i vårt land därför skulle gå ned. Jag har icke hört sägas, att i Tyskland sockerbrukshandteringen hotas med undergång, därför att man der gått ifrån det beskattningssystem, vi här tillämpa, och öfvergått till produktionsbeskattning. Tvärtom lära de tyska sockerfabrikerna stå mycket högt, och jag är öfvertygad om, att våra sockerfabrikanter skulle låta sig angeläget vara att följa det af Tyskland gifna exemplet. Jag sade emellertid, att det rådande systemet verkar synnerligen ojemnt för olika fabriker. Vi ha således i vår motion framhållit, huru som t. ex., då Keflinge fabrik hade högsta utbytet under kampanjen 1900—01, Säbyholms fabrik, som hade det lägsta, genom att det hade lägre verkligt utbyte, fick betala icke mindre än kronor 16: 57 i skatt per ton för råsocker mera än Keflinge. På ett år skulle Säbyholm på så sätt ha fått betala ut, om jag antar, att Keflinge haft lika stor tillverkning som Säbyholm, 150,000 kronor i skatt mera än Keflinge. Jag frågar, om detta kan sägas vara en förnuftig anordning med skatt.

Här har klagats öfver de ständiga rubbningar, som det nuvarande systemet åstadkommer. Det klagas öfver, bland andra, af den förste talaren, att genom den motion, som kammaren nyss bifallit, vi åstadkommit en rubbning af systemet. Sådana rubbningar, det erkänner jag, äro icke lämpliga och bra, men de äro med det system, som tillämpas, oafvisligen förenade. Det gifves icke någon annan möjlighet än att slå in på ett helt annat beskattningssystem.

Den år 1891 tillsatta komitén, som hade att afgifva yttrande rörande lämpligaste beskattningssystemet på detta område, framhöll, att olägenheterna af det system, som komitén förordade, då icke voro så stora här i landet, därför att sockerindustrien icke hade nått en sådan utveckling, att någon utförsel kunde komma på tal. Nu tror jag för min del, att olägenheterna ha blifvit synnerligen stora i

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

många afseenden, men äfven i det afseendet torde den tid icke vara så långt aflägsen, då man åtminstone kan tänka sig, att det skulle befinnas lämpligt att här i landet tänka på en export. Vi ha hört för icke så länge sedan klagas öfver öfverproduktion på detta område. En helt naturlig utväg att råda bot på öfverproduktion är naturligtvis att söka åstadkomma export. Men när den dagen kommer, skulle det vara synnerligen lämpligt att hafva infört produktionsbeskattning, ty med det nu tillämpade systemet följa synnerligen stora svårigheter att kunna bevilja fabrikanterna restitution för det socker, som skulle exporteras. Det är lika svårt att göra dessa beräkningar, som det är att träffa fabrikena med en rättvis beskattning efter det nuvarande systemet, och hvem tro herrarne skall få betala de säkert uppkommande felräkningspengarne? Jo, det blefve allt staten, som fick göra det. Jag vågar påstå, att äfven därför är det lämpligt att få omordna skattesystemet.

Hvad säger nu utskottet om allt detta? Jo, utskottet delar den uppfattning, som motionärerna här gifvit uttryck åt. »Utskottet delar», heter det, »uppfattningen, att en beskattning efter vigten af det tillverkade sockret är den beskattningsform, som medför den största rättvisan och jernheten i fråga om skattens uttagande.» Utskottet säger ytterligare: »att genom en sådan beskattning möjlighet beredes att vid export af socker medgifva restitution af skatten, utan att restitutionen kommer att innebära någon exportpremie;» och utskottet medgifver tillika, att det nuvarande beskattningssystemet lider af bristen att icke tillräckligt tillgodose statens intresse och att det drabbar tillverkarne ojemnt.» Bevillningsutskottet ger således motionärerna fullständigt rätt. Man skulle då kunnat vänta sig, att utskottet också hade tillstyrkt motionen. Men det har utskottet icke funnit sig föranlåtet att göra, och skälet härtill skulle vara det, att om det skedde öfvergång till ett annat system, skulle för fabrikena öfvergången medföra synnerligen betungande hinder och kostnader äfvensom för staten skulle uppstå kostnader. Jag tror emellertid att man härvidlag till fullo kan instämma i hvad herr Nisser säger i sin reservation, nemligen att staten skall utan svårighet kunna bära de med införande af produktbeskattning möjligen förenade större kontrollkostnader just derigenom, att staten skulle få större inkomster af ett annat skattesystem. Äfven derutinnan kan man instämma med nämnda reservant, att fördelarne af det af motionärerna föreslagna skattesättet skall antagligen befinnas vara långt öfvervägande dess eventuella nackdelar.

Utskottet säger i sitt betänkande, att det har antydt ett sätt att lösa frågan. Jag hade mycket letat efter detta sätt, som utskottet skulle ha antydt, men jag har icke kunnat finna detsamma. Utskottet säger nemligen — jag antar, att det är detta, utskottet syftar på, när det säger sig ha angifvit en lösning —: »Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke nämnda syfte kunde åtminstone i någon mån vinnas genom någon anordning, hvarigenom, utan att det nu gällande beskattningssättet i princip förändrades, skatten

Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)

komme att utgå i närmare öfverensstämmelse med det verkliga erhållna utbytet.» Så vidt jag kan förstå, har utskottet här icke afgifvit något sätt, hvarpå frågan kan lösas. Utskottet har sagt, att vid en lösning af frågan bör man taga hänsyn till dessa omständigheter. Det har äfven motionärerna sagt, men det är just den knuten, som återstår att lösa, *huru dessa betingelser skola kunna uppfyllas.* Motionärerna hafva verkligen föreslagit något sådant genom att föreslå en produktbeskattning, men utskottet har icke här gjort något. Jag vet icke, om utskottet tänkt på någonting eller om möjligen vid ombygning på tryckeriet någonting fallit ut, men jag har icke funnit, att utskottet föreslagit något sätt att lösa frågan på.

För att till slut komma till utskottets kläm, föreslår utskottet en skrivelse till Kongl. Maj:t, hvori Riksdagen skulle anhålla, »att Kongl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida icke här ofvan föreslagna utbytesprocent» — det vill säga 12 %, som föreslagits i första punkten — »borde höjas». Detta är sannerligen en skrivelse, som Riksdagen icke behöfver belasta Kongl. Maj:t med. Ty den saken är fullkomligt utredd genom de siffror, som anförts i utskottets betänkande; och man kan med ledning af dem afgöra, huruvida utbytesprocenten bör höjas eller icke. Såsom jag här sökt framhålla och äfven vi i vår motion framhållit samt utskottet sjelft med all kraft betonat, får man vid denna frågas lösning icke blott taga den omständigheten med i beräkningen, att statsverket får ökade inkomster, utan äfven den omständigheten, att skatten blir på ett rättvisare sätt ordnad. Mig synes dock, att utskottet icke bidragit till att lösa frågan, utan utskottet har om möjligt bidragit till att intrassla den ännu mera, hvilket framgår af de många reservationer, som åtfölja utskottets betänkande. Nej, mina herrar, det återstår säkerligen endast ett sätt för att få en rättvisare och lyckligare lösning på denna beskattningsfråga, och det är att följa de af utlandet gifna föredömena.

För att då först nämna det land, från hvilket vi så ofta hemtat exempel, nemligen Tyskland, så ber jag att få erinra derom, att Tyskland till en början hade samma beskattningsform som vi, eller råvarans beskattning. Detta beskattningssystem tillämpades till 1888, då man öfvergick till en form af blandad betskatt och konsumtions-skatt. Men äfven detta beskattningssätt befans ofullständigt, hvarför man efter ytterligare tre års erfarenhet i Tyskland stälde sig på produktbeskattningens grund i form af en konsumtionsskatt. I Österrike—Ungern har utvecklingen gått ungefär samma väg, och äfvenledes i Holland. I Danmark var man nog klok att redan från början inslå på produktbeskattningens väg.

Jag kan därför icke annat än yrka afslag å utskottets förslag. I fråga åter om det positiva yrkandet, som jag ämnar framställa, så ber jag att få säga, att jag helst skulle velat yrka bifall till den reservation, som åtskilliga andra kammarledamöter, med herr Fredholm i spetsen, afgifvit. Men då Första Kammaren har fattat beslut i enlighet med herr Nissers reservation, skall jag, herr talman, på det att Andra Kammaren må bli i tillfälle att fatta ett liknande

beslut. be att få yrka bifall till den af herr Nisser vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Henricson, Biesèrt, Kvarnzelius* och *Nydal*.

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

Herr Pantzarhielm: Herr talman, mina herrar! Såsom varande en representant för en trakt af vårt land, der hvitbetssockertillverkningens vagga stått, och hvilken allt fortfarande i afseende på denna tillverkning spelar en betydande rol, har jag ansett mig behörig att vid denna frågas behandling göra ett par erinringar.

Det är långt ifrån min önskan att lägga några som helst hinder i vägen för att staten i fråga om hvitbetssockertillverkningen måtte komma till sin rätt, sin fulla rätt. Jag skall heller icke tillåta mig att yttra något om beskattningsgrunderna, vare sig den ena eller den andra är lämpligare. Men det sätt, på hvilket man nu går till väga för att skaffa staten sin rätt, anser jag dock icke vara det lämpligaste. Ty att år efter år höja utbytesprocenten och att gå in till regeringen med skrivelseförslag angående ändring i grunderna för denna beskattning, måste inom den stora fabrikation, hvarom här är fråga, framkalla ett osäkerhetstillstånd, som kan vara farligt. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på, att denna hvitbetssockerfabrikation är för hela landets ekonomi af mycket stor betydelse.

Hela landets konsumtion af socker uppgår till omkring 100,000 ton eller till och med något deröfver. Detta behof tillfredsställes af den inhemska produktionen. Hade vi icke denna fabrikation, utan skulle ta vårt socker ifrån utlandet, skulle vi till utlandet få betala en 25 å 30 millioner kronor årligen, hvilket skulle i väsentlig mån försämra vår redan förut ganska dåliga handelsbalans.

Denna vidtomfattande industri ger arbete och förtjenst åt snart sagdt alla andra industrigrenar i landet. Den ger jordbrukarne i landets bördigaste provins tillfälle till ett ganska lönande arbete, hvilket bidragit till att jordbruket i Skåne står så högt, som det står, och den skaffar arbetare i tusental arbete såväl vid industrien som jordbruket. Man måste därför gå till väga med allra största varsamhet, när man vill införa rubbningar i de förhållanden, som förut varit gällande. Särskildt mana till försigtighet de nuvarande förhållandena på den utländska sockermarknaden. Utaf redogörelsen för en i februari månad i Magdeburg hållen konferens mellan sockerfabrikanter i Tyskland har jag sett, att det råder en svår kris inom sockerindustrien i utlandet. Denna kris i Tyskland och äfven i andra länder har framkallats af det s. k. exportpremiesystemet. Detta exportpremiesystem tillkom därför, att man ville stödja den europeiska sockerfabrikationen i dess täflan med kolonialsockerfabrikationen. Derför medgaf man för socker, som exporterades, en premie, hvilken skulle göra, att det å världsmarknaden kunde utbjudas till så billigt pris, att det kunde täfla med kolonialsockret. Detta har haft till följd, att å den europeiska marknaden för närvarande finnes en högst betydlig öfverproduktion, uppgående enligt uppgifter, som jag sett, till 2 millioner ton, under det den årliga ökningen i konsumtionen i

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

i Europa endast belöper sig till 200.000 ton. Således, ett förråd, motsvarande 10 års behof, finnes redan i magasinerna. Men med denna exportpremiering har äfven följt en annan sak. När man i Tyskland införde exportpremieringen, fastslog man en oriktig proposition mellan premien och den å sockerproduktionen lagda skatten. Medan skatten sattes till 130 mark per ton, sattes utförelsepremien till 230 mark per ton. Derigenom steg exporten alldeles ohejdadt, så att staterna i stället för inkomst af sockerbeskattningen fingo vidkännas förluster, i alla händelser väsentligen mindre inkomster, än de beräknat.

Med anledning häraf beslöto regeringarna i olika länder att sammanträda genom ombud för att behandla frågan om exportpremiernas borttagande. Detta hade många gånger varit på tal, utan att man kommit till något resultat. Emellertid, på initiativ af England, som hotade med att införa differentialtull mot sådana stater, som bibehöllo sockerexportpremien, sammanträdde sistlidne mars månad i Bryssel en konferens för att behandla sockerfrågan. Denna konferens omfattade förutom länder, som voro sockerexporterande, äfven några stater, som icke voro sockerexporterande, bland dem Sverige, Italien, Spanien och Nederländerna. Enligt konferensens den 5 i förra månaden dagtecknade beslut skola exportpremier borttagas i alla länder. Men detta beslut beror på hvad vederbörande regeringar och representationer i sin ordning komma att fatta för beslut i ämnet. Som motståndet mot denna öfverenskommelse å konferensen från vissa håll var ganska starkt, motser man, att i många länder långvariga strider skola uppstå angående frågans lösning; i alla händelser motser man en normallag för hvitbetssockerbeskattningen.

Om vi nu här skriva till Kongl. Maj:t och begära, att Kongl. Maj:t skall utreda denna fråga och se till, huruvida hos oss skulle kunna införas en produktbeskattning, så blir resultatet deraf sannolikt, att Kongl. Maj:t tillsätter en komité för frågans utredning, och först om ett eller ett par år är Kongl. Maj:t i tillfälle att förelägga Riksdagen ett lagförslag angående produktbeskattning. Således kommer det att dröja minst ett eller ett par år, och när vi väl äro färdiga, så komma kanske länderna å kontinenten att införa en sockerlagstiftning, som afviker från den af oss sålunda beslutade. Då skulle naturligtvis mycket stora rubbningar uppstå, ty vi måste naturligtvis då följa med och ändra vår lagstiftning. Jag tror därför, att tiden ännu icke är inne, särskildt med hänsyn till förhållandena på de stora marknaderna, för aflåtande af en skrivelse till regeringen med begäran om ändring i grunderna för vår sockerbeskattning.

Vid kongressen fattades ock beslut om principerna för en beskattning, som i alla länder skulle införas, d. v. s. i alla de länder, som inlätit sig på exportpremieringen, och i dessa principer kan ingen ändring göras. Men deremot skulle i öfrigt hvarje land få behålla sin förutvarande lagstiftning, om det så önskade.

Man hyser dessutom för ögonblicket en stor fruktan för, att om dessa exportpremier borttoges, skulle den europeiska marknaden återigen öfversvämmas af kolonialsocker. Man resonerar som så, att

sedan förhållandena på Filippinerna, Cuba och Portorico blifvit ordnade, kommer amerikanskt kapital att kasta sig öfver dessa mycket gynsamma sockerproduktionsområden och der göra sig räntebärande, hvilket skulle få till följd, att om några år på den europeiska marknaden komme att kastas in socker till billigare pris än det, vi kunna tillverka socker för.

Det skäl, som anfördes å konferensen mot borttagandet af dessa premier, och hvilket återfinnes i redogörelsen för dess förhandlingar, var: »Alles fließt», allting flyter, ingenting för ögonblicket är fast. Och detta kan tillämpas äfven här. Är det skäl för ett litet land som vårt, hvilket är beroende af utlandets lagstiftning, att nu hos regeringen göra framställning om ändring i grunderna för denna beskattning? Jag tror icke, att vi böra göra detta, utan fast hellre se tiden an. Äfven med bibehållande af vår nuvarande beskattningsslagstiftning i detta fall, torde vara möjligt att med beskattning bra nära träffa den qvantitet socker betorna verkligen lemnat genom att på lämpligt sätt ändra och höja utbytesprocenten är ifrån år, naturligtvis dock med iakttagande af den största varsamhet vid bestämmandet af förhållandet mellan utbytet och skatten, och så att man söker utjemna de orättvisor, hvaröfver man nu klagar.

På grund af hvad jag nu sagt, herr talman, kan jag icke vara med om att skrifva till Kongl. Maj:t, i synnerhet som Riksdagen redan förut gifvit sin önskan till kända hos Kongl. Maj:t, och då man sålunda får vänta, att Kongl. Maj:t, som har tillfalle att öfverblicka ställningen å de stora marknaderna, skall framkomma med ett förslag till sockerbeskattningsslag. Jag kan icke vara med derom, utan ber att få yrka bifall till herr Cavallis reservationen.

Herr *Trolle* instämde häruti.

Herr Hedgren: Herr talman, mine herrar! Jag har vid betänkandet antecknat mig såsom reservant, och jag skall nu be att något närmare få redogöra för innebörden af denna min reservation.

Först skall jag då be att få vända mig mot en af de föregående talarne, herr Karlsson, som uttryckte sin förvåning öfver, att utskottet icke tillstyrkt hans motion. Detta är dock icke så märkvärdigt, ty motionärerna utgå från den alldeles bestämda åsigten, att man skall öfvergå från det nuvarande beskattningssättet till produktbeskattning och begära, att Kongl. Maj:t skall komma fram med ett sådant förslag. Hade deremot motionären framkommit med ett förslag sådant som herr Nissers eller herr Fredholms med fleres, så är det icke tu tal om, att icke detta blifvit utskottets förslag. Det är icke så lätt att på förhand skrifva till Kongl. Maj:t och anhålla om positiva förslag, som innebära en öfvergång från en beskattningsform till en annan. Ty det är, såsom redan blifvit påpekadt, åtskilliga utredningar, som erfordras vid en sådan öfvergång. Frågan är, om icke staten vid en sådan omläggning af skattesystemet borde på något sätt ersätta de raffinadier och sockerfabriker, som derigenom skulle blifva lidande. Allt sådant måste naturligtvis

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af hvilbets-
sockertillverk-
ningen m. m*
(Forts.)

utredas, innan någon ändring kan komma till stånd. Derför hade motionärerna gjort klokast, synes det mig, om de framställt ett förslag i samma riktning som reservanterna.

Jag skall här icke uppehålla mig vid den utländska marknaden, såsom den siste ärade talaren gjorde. Men han yttrade, att han icke ansåg det vara rätt, att staten skaffade sig sin rätt genom att år efter år höja beskattningen. Jag är, mina herrar, i detta fall af en alldeles motsatt mening. Jag anser, att så länge vi hafva ett sådant beskattningssystem, att beskattningen beräknas efter vissa utbytesprocent och när det af officiella siffror framgår, att vid ingen fabrik utbytesprocenten understiger dessa 12 procent, som utskottet nu föreslagit, då skulle det vara besynnerligt, om det, såsom herr Pantzarhielm ansåg, skulle vara olämpligt att höja beskattningen. Han yttrade vidare, att sockerindustrien är af så stor betydelse, ty den reglerar till viss del vår handelsbalans, då den medför, att 25 eller 30 millioner stanna inom landet, som eljest skulle gå till utlandet. Detta erkänner jag gerna. Men skulle staten därför underlåta att taga ut den skatt, staten bestämt skola utgå? Det kan väl icke vara herr Pantzarhielms mening. Så yttrade han åtskilligt om konventionen i Bryssel. I det fallet får jag erkänna, mina herrar, att man möjligen kan vara litet betänksam, om den nuvarande tidpunkten är så synnerligen lämplig för att skrifva till Kongl. Maj:t i det nu ifrågavarande syftet. Men under alla förhållanden så borde man väl icke, äfven med den konventionen för ögonen, afskräckas från att aflåta en sådan skrifvelse till Kongl. Maj:t. Ty vi veta alla, huru pass rask Kongl. Maj:t är i vändningarne. Jag klandrar icke Kongl. Maj:t för detta, ty Kongl. Maj:t måste först verkställa en utredning, möjligen genom en eller två komitéer, höra myndigheter och sedan fatta sin position, så att det är i allmänhet icke lätt för Kongl. Maj:t att hastigt komma till ett resultat. Derför tror jag, att, äfven om följderna af denna konvention skulle komma att influera icke så litet på vår marknad, det icke ligger någon fara i att skrifva till Kongl. Maj:t. Ty med all säkerhet komme en sådan utredning att taga en tid af två, tre eller flera år, innan den kunde föreläggas Riksdagen. I öfrigt vill jag säga, att denna konvention möjligen kan komma att influera på vår marknad, men icke på våra beskattningsprinciper. Vår marknads förhållande till utlandets kommer att regleras af tullarne, icke af sättet för beskattningen här i landet.

Då nu emellertid Första kammaren fattat ett beslut om skrifvelse till Kongl. Maj:t och då jag anser, att det icke är den minsta fara i att aflåta en sådan skrifvelse, skall jag be att få förena mig i herr Karlssons yrkande, att Andra Kammaren måtte bifalla den af herr Nisser vid betänkandet afgifna reservationen.

Herr Thylander: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få nämna, att till mig ankommit en del bref från södra Sverige rörande den sak, som det nu är fråga om. I dessa bref lemnas den upplysningen, att landtbrukare på den skånska landsbygden icke hysa

farhågor för, att den utredning, som begäres, skall för dem hafva menliga följder. Jag kan icke utröna, om denna deras åsigt är byggd på den föreställningen, att deras ställning till sockerbruken skulle blifva mera olidlig, om den begärda utredningen med åtföljande lagstiftning komme till stånd. Men så mycket kan jag utröna, att de anse sin ställning i förhållande till sockerbruken nära nog olidlig. Jag skall be att till protokollet få antecknad en tidningsuppsats, som gått igenom den sydsvenska tidningspressen och som handlat om en del nya bestämmelser i åtskilliga af de kontrakt, som upprättats mellan sockerbruken och vederbörande landtbrukare. Uppsatsen lyder så:

»Till Malmö-Tidningen skrives:

Flera af våra sockerfabriker ha i årets betodlarekontrakt infört en mängd nya regler och bestämmelser, hvilka mottagits med allt annat än glädje af betodlarne. Att döma af de nya kontrakten, tycks man vid fabrikerne ha fått för sig, att landtmännen ej det minsta förstå sig på betodlingen, alldenstund man ansett nödigt meddela en hel mängd nya föreskrifter angående betornas gödsling och skötsel. Man skulle ju annars tycka, att våra landtmän nu odlat betor i så många år, att de borde ha kommit temligen på det klara med huru betorna skola gödslas och skötas. Sockerhalten hos betorna har ökats år efter år, men ändå tyckas fabrikerne ej vara nöjda, utan är meningen med de nya reglerna för betornas odling tydligen att öka betornas qualité på bekostnad af quantiteten. Det har genom flere gånger upprepade försöksodlingar på olika jordmån blifvit konstateradt, att sockerhalten hos betorna blir densamma, om de gödslas eller skötas på ett eller annat sätt, hvaremot quantiteten kan högst betydligt ökas, då man lämpar gödning och skötsel efter jordmånens beskaffenhet. Hvarför vilja då fabrikerne genom sina föreskrifter tvinga alla betodlare att gödsla och sköta sina betor på alldeles samma sätt?

En annan nyhet i årets betodlarekontrakt är, att man fordrar, att alla rotändar och sidorötter skola bortskäras från betorna vid upptagningen. Detta kommer naturligtvis att högst betydligt försena arbetet med upptagningen, hvadan betodlaren nödgas betala högre daglön, på samma gång en god procent af vigten spilles bort. Vidare innehålla kontrakten skärpta bestämmelser angående betornas leverans samt straffparagrafer för dem, som odla på större areal, än kontraktet medgifver.

Till sist kommer sjelfva slutklämman, att i fall betorna odlas eller levereras i strid med någon af kontraktets bestämmelser, eger fabriken att göra afdrag på priset efter eget godtfinnande. Betodlarne hafva sålunda genom dessa kontrakt blifvit helt och hållet beroende af fabrikerne godtycke, då nog ingen enda förmår till punkt och pricka följa kontraktets alla minutiösa bestämmelser.

Att våra sockerfabriker, som hittills haft en så stor förtjänst på betodlingen, att flera af dem kunnat dela ut 75 à 100 procent i vinst, genom sina nya påfund sökt göra betodlingen besvärligare och mindre lönande för landtmännen, har öfverallt väckt den största harm och ovilja. Men på samma gång drifver den massor af betodlare in

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillver-
ningen m. m.

(Forts.)

i betodlareföreningen, och den dag är måhända ej så aflägsen, då äfven betodlarne vilja ha ett ord med i laget vid uppgörandet af betodlarekontrakten.»

Jag har ganska noga följt med södra Sveriges tidningspress, men icke funnit någon dementi af dessa påståenden. Följaktligen tror jag på deras sanningsenlighet. Äro de sanna, så torde det vara tydligt ådagalagdt, att förhållandet mellan betodlarne och sockerfabrikerna är sorgligt. Och skulle det blifva ännu sorgligare, då torde den tid icke vara aflägsen, då lagstiftningen måste ingripa mot det system, som utvecklats sig i södra Sverige. Liksom i Norrland förhållandena skapat ett proletariat, så ser det ut, som skulle något sådant också vänta denna landsända. Jag vill hoppas, att så icke skall inträffa. Och jag hoppas också, att denna utredning måtte blifva så omfattande, att den icke gör ställningen svårare, än den närvarande är mellan betodlarne och fabrikanterna, utan i stället förbättrar den.

I södra Sverige har man också fått höra den tanken uttalas, att man skulle använda betorna till bränvinsbränning, ja, såsom utfodringsmedel för att derigenom få bruk för detta förträffliga medel till uppdrifvande af ett rationellt landtbruk i våra bygder. Detta är väl alltsammans blott blänkare, som kommit ut i tidningspressen, men som visa, att vårt lands modernäring lider under trycket af det plutokratiska välde, som utvecklats sig öfverallt, der sockerindustrien vunnit fast mark.

En annan omständighet, som jag vid ett tillfälle som detta icke kan underlåta att nämna, är, att — som också framgår af tidningsuppsatsen — man genom den tekniska färdigheten i maskinväg kommit så långt, att man nu på två månader kan uträtta samma arbete, som förut tog fyra eller fem månader i anspråk. Då inträffade det nu i år, att, sedan betkampanjen avslutats, en stor del af de vid sockerbruken der nere i Skåne anställda arbetarna fingo sitt afsked. Dessa arbetare kunde icke finna anställning på annat håll, och de dagaffönningar, som de vid sockerbruken erhållit, voro icke så stora, att de medgäfvit att göra besparingar för de kommande vintermånaderna. Vid samma tid började tidningarna omtala, hurusom en stor del »luffare» börjat vandra omkring på Skånes slättbygder, och när man något närmare undersökte hvad slags folk dessa luffare egentligen voro, kom man under fund med att de voro afskedade sockerbruksarbetare. Ställningen var så bedröflig, att jag, äfven om det skulle för kammaren synas som om jag fäst mig för mycket vid dessa förhållanden, icke kunnat underlåta att till protokollet få antecknade de iakttagelser jag gjort.

Af de underrättelser, jag emellertid kunnat inhemta i denna sak, har jag icke fått anledning tro annat, än att förslaget om en skrivelse i motionens syfte är värdt att tillstyrkas, och därför anhåller jag att få instämman uti herr K. G. Karlssons yrkande.

Herr Pantzarhielm: Herr talman! Den ärade talaren på göteborgsbänken måtte visst hafva missuppfattat hvad jag sagt. Jag

sade icke, att det ej vore rätt att gå så till väga, som man nu föreslår, och jag sade icke heller, att det icke vore lämpligt, utan jag sade, att det nu användas tillvägagångssättet vore egnadt att inom sockerfabrikationen skapa ett osäkerhetstillstånd, som icke vore nyttigt. Detta var hvad jag sade.

Samme talare frågade vidare, om det vore min mening att sätta mig emot, att staten toge ut sin rätt. Jag vill då svara, att jag började mitt förra anförande med att säga, att man enligt min uppfattning icke borde lägga några som helst hinder i vägen för att staten kunde få ut sin rätt, sin fulla rätt, det kunna ju herrarne intyga, åtminstone de, som gjort mig den äran att följa mitt anförande.

Min ärade kamrat på skånebänken förklarade sig hafva noga följt med i tidningspressen och deri inhemtat en del uppgifter, hvilka han nu här framdragit. Men hade han verkligen noga följt med i tidningspressen, så skulle han också, derom är jag fullkomligt öfvertygad, hafva vetat hvad det är för en fråga, som diskussionen här rör sig om och hvad saken gäller, och att den icke gäller någon-ting af det område, der han nu i sitt tal uppehöll sig, det är då sant och visst. Han rörde sig helt och hållet utom ämnet, och det kan väl icke vara hans mening, att man i skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle taga in förslag till kontraktsformulär eller dylikt. Men det är ju alltid ett mycket billigt sätt att få visa sin arbetarevänlighet, när man gör såsom han.

Herr Fredholm: Det har här af en talare framhållits, att det skulle inom sockerindustrien uppstå ett osäkerhetstillstånd, om produktbeskattning infördes. Detta kan dock jag för min del icke fatta. Vidare har sagts, att tidpunkten för ett ordnande af sockerbeskattningen ännu icke vore inne, och att den icke det är, skulle ega sammanhang med och bero på de beslut, som fattats vid den i år uti Brüssel sammankallade sockerkonferensen. Den reservant, som uttalat hvad jag nu antydt, redogjorde inom utskottet för konferensens beslut, hvilka han haft tillgång till. Med anledning deraf begärde jag af honom upplysning, huruvida det icke uti dessa beslut funnes intagen en klausul, att Sverige vore undantaget från de af konferensen fattade bestämmelserna. Så hade jag sett uppgifvet i tidningarna, men som jag icke haft tillgång till sjelfva konferensens beslut, så ville jag veta det af honom. Han kunde dock icke lemna mig någon upplysning härutinnan, men jag kan i alla fall icke förmoda, att denna konferens' beslut skulle kunna medföra några störande inverkingar på sockerfabrikationen i vårt land. Det är naturligtvis afsigten hos dessa främmande länder, som infört premieringsväsande rörande sockertillverkningen, att afskaffa detta system. Att i ett sådant afskaffande ligger en viss fara för dessa länder, som en gång infört premiering, kan ju icke nekas, men icke inverkar detta på förhållandena i vårt land, som icke infört någon sockerpremiering, något, som vi böra vara glada för, ty ett sådant system är egnadt att medföra en mängd svårigheter. Hvad konferensen således redan

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

beslutat eller kommer att besluta, det kan icke för oss medföra svårigheter i att ordna sockerbeskattningen på det sätt, som vi anse riktigast och förmånligast.

En följd af att de ofriga sockerproducerande länderna, hvilka haft premieringsväsen, komma att afskaffa desamma, blir sannolikt den, att sockerpriset på världsmarknaden nedgår, ty den export, som den föregående premieringen framkallat, kommer nog att, om icke helt och hållet afstanna, så dock högst betydligt minskas, hvarigenom tydligtvis mycket stora lager af socker komma att hopas i dessa sockerproducerande länder. Att härigenom uppstår en tendens till nedgång i sockerprisen, finner jag helt naturligt. Men om så inträffar och våra sockerfabriker icke kunna följa med denna prisnedgång, så hafva vi ju, för att afvärja denna fara för vår sockerindustri, alltid den utvägen att höja sockertullen.

Men den fara för vår sockerindustri, som skulle kunna genom ofvannämnda förhållanden inträffa, tror jag icke komma att ligga så mycket uti just en nedgång af sockerprisen, åtminstone icke direkt, som icke fastmer deruti, att raffinaderierna kunna tillgodogöra sig denna prisnedgång och för sin tillverkning inköpa utländskt socker i stället för inhemskt. Detta är något, som kan befaras, och det vore därför önskvärdt, om regeringen vid behandlingen af ifrågasvarande riksdagsskrifvelse — för så vidt nu en sådan beslutes — ville taga i öfvervägande, huruvida icke det åt raffinaderierna beredda tullskyddet af 33 öre pr kilo är alldeles för högt, ty detta skydd utgår med ett belopp, som är skilnaden mellan nuvarande tullen å råsocker, 23½ öre per kilogram, och nämnda 33 öre, d. v. s. 9½ öre. Det torde således, som sagdt, vara förtjent af en undersökning, huruvida icke detta skydd för raffinaderierna är för högt och om det icke kunde sättas ned något, och denna frågas utredande är af vigt äfven på den grund, att största delen af det socker, som konsumeras, är raffineradt socker.

Att, såsom herr Pantzarhielm förmenat, tidpunkten för en förändring i sockerbeskattningsförhållande skulle vara olämpligt vald, det kan jag för min del icke finna, och det kan väl icke ligga någon fara uti att få en utredning till stånd. Tvärtom är tidpunkten för en sådan icke alls olämplig, ty sedan någon tid förflutit efter konferensens beslut, kan man förvänta, att åtskilliga förändringar i dessa sockerproducerande länders sockerlagstiftning komma till stånd, och om så blifver förhållandet, synes det mig icke oriktigt att redan nu ingå till Kongl. Maj:t med anhållan att få den föreliggande frågan utredd; ty skall saken verkligen utredas, bör detta ske i god tid, och innan man fattar beslut, bör man ha klart för sig, hvart man vill i denna fråga. Det synes mig därför vara allt skäl att underkasta frågan förnyad granskning, icke minst med anledning af de förändrade förhållanden, som kunna antagas uppkomma efter konferensens beslut.

Det har anförts, hurusom 1892 års komité, som framlagt förslaget till den ännu gällande formen för sockerbeskattningen, skulle hafva, men endast i princip, ansett produktbeskattning vara den

rigtigaste, och att den afböjde införandet af sådan på grund af de kostnader, som med detta system vore förenade i form af stegrade utgifter för den skärpta kontrollen, som då erfordrades. Men icke bör man väl fästa sig vid att kontrollen kan komma att medföra ökade kostnader. Ty den skatt, som man tager ut af sockret, är tillräckligt stor för att kunna betala de kostnader, som äro förenade med skärpt kontroll, och om staten får hvad den skall ha, så spelar väl denna invändning icke någon vidare rol. Och för öfrigt hafva alla erkänt, att produktbeskattningen är både rättvis och billig, och det skälet synes mig vara så tillräckligt talande, att man blott för den skull icke kan annat än antaga densamma.

Just därför att den är rättvis, medför denna beskattningsform en jemnare fördelning af sockerskatten, hvilket ju innebär en oerhördt stor fördel; ty lika viktigt, som det är, att skatten är rättvis, lika viktigt är det, att den drabbar jemt, så att icke, som förhållandet nu är, t. ex. en fabrik får betala 16¹/₂ kronor per ton mer än en annan fabrik. Detta är icke rättvist. En sådan jemhet i beskattningen medför också åtskilliga andra fördelar.

Man har sagt, att den här frågan måste behandlas med varsamhet, när den vore af den allra största betydelse för hela landet. Ja, väl, med varsamhet böra ju alla beskattningsfrågor behandlas, men då man säger: särskildt i den här frågan, därför att den är af betydelse för hela landet, så är det icke riktigt, ty hittills har den egentligen haft betydelse endast för Skåne, när det varit hufvudsakligen i detta landskap, som socker producerats. Jag vill emellertid icke härmed hafva sagt, att man skall underlåta att beakta frågan, därför att den berör endast Skåne.

Införandet af en produktskatt skulle medföra åtskilliga förändringar: för det första skulle den utjemna den orättvisan, att olika fabriker äro olika ställda i beskattningsafseende, och för det andra skulle man, om skatten beräknas efter mängden af tillverkad socker, och man således eliminerar bort sockerhalten ur betan, möjliggöra en sockertillverkning äfven i andra trakter af landet än Skåne. Om det också icke skulle kunna ske med samma fördel som i Skåne, så skulle väl dock en dylik odling i alla fall med fördel kunna ega rum. Det är dock en sak, hvarom jag icke nu vill yttra mig med bestämdhet. Man torde dock kunna förutsätta möjligheten deraf, att en sockerindustri skulle kunna uppstå äfven i andra delar af landet än Skåne, i händelse skatten komme att utgöras efter mängden af det tillverkade sockret.

En synpunkt, som man här hört oupphörligen framhållas, är den betydelse sockerfabrikationen skulle hafva för jordbruket. Det är då helt naturligt, att det skall uppstå en önskan och en sträfvän efter att samma fördelar skola komma andra delar af landet till godo. Nu har emellertid häremot invändts, att fördelarna för jordbrukarne skulle uteblifva, därför att desamma icke skulle kunna tillgodogöra sig den här premieringen. Det må så vara. Jag vill icke disputera derom. Det är en omständighet, som ligger utom den föreliggande frågan.

*Angående
beskattningen
af hvilbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

Ty är det så, att sjelfva skattefrågan blir löst, så få jordbrukarne söka att komma till rätta med sina sockerfabriker och sjelfva sins emellan afgöra hvad som med rätta tillkomma den ene eller den andre. Och det synes mig icke omöjligt för dem att komma till rätta dermed, då vi se, att fabriksarbetarne kunna komma till rätta med sina arbetsgifvare, när de äro oense med dem om lönen. På sammanslutningens väg vinner man sådana resultat och icke på lagstiftningens väg. Lagstiftningen bör så mycket som möjligt underlåta att verka reglerande på prisförhållandet mellan producenter och konsumenter. Låt dem göra upp med hvarandra.

Att de icke gjort det förr, det visar blott, hvilket stort inflytande sockerfabrikerna hafva kunnat utöfva på jordbrukarne, då dessa endast fortfara att visa sig missbelättna, men icke söka åstadkomma någon ändring, ty betorna äro lika nödvändiga för fabrikerne som fabrikerne för betodlarne. Utan betor kunna inga fabriker existera, och utan fabriker kunna betorna icke användas för sockerproduktion. Men deremot fins ingenting som hindrar, att de kunna användas för andra ändamål; man har t. ex. nämnt för tillverkning af bränvin, men de kunna äfven användas på annat sätt, nemligen såsom foderämne. Detta har man åtminstone försökt i Upland, och det har visat utmärkta resultat. Det har visat sig vara till stor ekonomisk fördel att fodra upp betorna. Dermed har man också fått vapen i sina händer att reglera prisen, ty om man icke får sälja betorna till ordentliga pris, så fodrar man upp dem på sina egna kreatur.

Att vi kommit i det här läget, är beroende på de sträfvanden, som gjort sig gällande att premiera fabriker. Det är icke fråga om borttagande af tullskyddet. Det har ingen ifrågasatt. Jag vill visst icke taga bort tullskyddet.

Men utöfvar premieringen utöfver tullskyddet ett skadligt inflytande på andra näringar, som icke fått sig premier medgifna, så bör man ändra förhållandet. Den nuvarande olägenheten har sin grund i sjelfva beskattningssättet. Man har nemligen till grund för beskattningen icke lagt det verkliga sockerutbytet, utan endast på förhand beräknat detta utbyte till en viss procent. Det verkliga utbytet har emellertid visat sig vare större, än man beräknat. Och detta har medfört en extra premie åt sockerfabrikerna, som satt dem i stånd att dela ut ända till 110 procent samt att öka kapitalet till det dubbla, o. s. v. *Det* har dock icke, föreställer jag mig, varit lagstiftarens mening att på det sättet bilda kapital. I vårt kapitalfattiga land skall man visserligen vara mån om att främja kapitalbildning, men icke på det sättet, att somliga skola skatta till andra, för att dessa senare skola blifva kapitalister, utan man bör sätta alla i stånd att blifva kapitalister i liten skala eller åtminstone sätta dem i stånd att trygga sin ekonomiska ställning. Detta är den rätta vägen. Skapandet af en stor kapitalistklass skulle, såsom man framhållit, kunna komma att i framtiden medföra stora vådor, i synnerhet för jordbruket i Skåne, om dessa stora kapitalister inköpte jordegendomar och slogo under sig stora latifundier. Det är

en möjlighet, som man icke får utesluta, och det är i mina ögon en ganska betänklig sak.

Men får man nu till stånd en rättvis beskattning, så kan man, efter hvad det visat sig, öka skatten, utan att detta gör någon skada, blott man iakttager nödig varsamhet och försigtighet vid afpassandet af skatten.

Ty vi skola komma i håg, att alltid qvarstår den delen af tullen, som icke uttagits i accis; den står qvar såsom ett skydd för jordbruket. Och vid bestämmandet af denna tull får man taga hänsyn till utlandets förhållanden och se till, att icke utländigarna komma och förderfva vår industri. Detta hafva vi i vår hand att reglera, icke en gång för alla, utan för hvarje år. Deri ligger ingen fara.

Men härigenom öppnar sig möjligheten äfven för andra trakter än Skåne att egna sig åt sockerproduktionen. I Östergötland har man för länge sedan gjort försök med framställande af hvitbetssocker. Man började dermed redan långt förr än i Skåne. Man odlade betor och anlade fabriker, men tekniken var på den tiden icke så god, och näringen hade icke nått en sådan utveckling som nu, och man hade icke kännedom om förutsättningarna och vilkoren för ett godt resultat, och derfor misslyckades man. Hvad som emellertid icke lyckades då, kan ju lyckas en annan gång.

Nu är jag, såsom herrarne hört, af den meningen, att detta är en reform, som är både önskvärd och nyttig, och jag har derfor icke kunnat vara med om utskottets hemställan om en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t måtte utreda, huruvida man kan vidtaga en förhöjning af utbytesprocenten.

Utän att nu närmare uppehålla mig vid utskottets hemställan i andra hänseenden än det, att Riksdagen skulle i skrivelse hos Kongl. Maj:t anhålla, huruvida icke utbytesprocenten borde höjas, så vill jag nämna, att detta icke kan hafva någon annan mening — om det ens har någon — än att Kongl. Maj:t skall låta utreda, om det i framtiden kan vara nyttigt att höja den beräknade procenten. Men jag hemställer till hvar och en af herrarne, huruvida man kan begära, att Kongl. Maj:t skall bilda sig en föreställning om förhållandena i en framtid. Det är omöjligt. Man får gå till väga på samma sätt som hittills, nemligen så, att när det visat sig, att utbytet blir större, än hvad som beräknats, höjer man procenten, så att den motsvarar det verkliga utbytet. Så hafva vi gjort förut hela tiden, och så få vi göra framdeles.

För öfrigt har man sagt, att man borde vidtaga andra åtgärder än den af motionärerna ifrågasatta produktbeskattningen. Hvari dessa åtgärder skulle bestå, har utskottet icke sagt, men troligen menar utskottet dermed, att när det visat sig, att det verkliga sockerutbytet öfverstiger det beräknade, skall man ställa så till, att man för hvarje år, hvarje kampanj, beräknar det verkliga sockerutbytet vid hvarje särskild fabrik, så att skatten kommer att utgå efter det verkliga utbytet. Men då är det ju tydligt, att det icke kan gå för sig att minska kontrollen, som ju nu icke afser sjelfva produkten, utan måste denna kontroll tvärtom blifva ännu strängare. Hvad

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

detta skulle kosta, kan man icke säga på förhand, men klart är, att det skulle medföra högst betydliga kostnader.

Jag kan därför icke finna det lämpligt att gå till väga på det sättet, då man kan vinna samma ändamål genom produktbeskattning och utan några särskilda kostnader för utrönandet af sockerutbytet. Det skulle då vara endast för nöjet att få behålla råämnbeskattningen, trots de kostnader, som det skulle medföra att kontrollera sjelfva den verkliga sockerhalten, ty dervid är naturligtvis kontrollen af synnerligen stor vigt.

Hvad som är mest angeläget att få utrönt är, huru man skall ordna den saken, hvilka kontrollkostnader och öfriga anordningar, som en produktbeskattning skulle medföra, och huru de skulle betäckas. Detta synes mig vara tillräcklig anledning att anhålla hos Kongl. Maj:t om en undersökning och utredning af saken, så att det blir fullkomligt klart, hvilka vilkor och förutsättningar måste uppställas för en öfvergång till produktbeskattning, när tiden därför en gång kommer.

När man förespar, att förändrade förhållanden skulle inträda på grund af de beslut, som fattats på kongressen, så utgör farhågan härför icke något skäl att motsätta sig en utredning, som afser en genomgripande reform af sockerbeskattningen, ty då är det ju bra att i framtiden ha saken utredd, så att man vet hvad man gör, när man blir tvungen att handla.

Jag har sjelf jemte flere andra reserverat mig mot utskottets betänkande, men då här yrkats bifall till herr Nissers reservation, så har jag ingenting deremot att invända. Herr Nissers reservation och vår äro i sjelfva verket enahanda, fastän formulerade på olika sätt. Och ett skäl, som härvid för mig spelar en stor roll, är det, att Första Kammaren redan antagit herr Nissers reservation, och att om Andra Kammaren således förenar sig i detta beslut, så är saken afgjord. Skulle man fatta ett annat beslut än Första Kammaren, så skulle det, tror jag, icke möta några svårigheter att sammanjemka herr Nissers och Andra Kammarledamöternas reservationer. Men om man kan undvika detta och få beslutet klart genast, så är det så mycket bättre.

Jag skall därför be att få förena mig med motionären och yrka bifall till herr Nissers reservation.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Jag skall bara be att få yttra några få ord. Beträffande herr Fredholms nyss hållna anförande kunde jag icke riktigt följa med hans tankegång, enär jag — och som jag tror afven de fleste af kammarens ledamöter — icke kunde uppfatta hans yttrande annat än helt ofullständigt, och ehuru väl ett och annat af hvad han anförde nog kunde vara af intresse att dröja vid, så måste jag af skäl, som jag nyss framhållit, afstå derifrån.

Men jag kunde icke underlåta begära ordet, när jag hörde en talare på skånebänken söka visa, att vid sockerbruken der nere i Skåne förhållandet mellan sockerfabrikanterna och betodlarna skulle vara fullkomligt fiendtligt. Detta är fullständigt sanningslöst, ty förhållandet

är icke sådant, som han utmålade det. Ty äfven om en uppgift stått intagen i en tidningsartikel, är det väl därför icke sagdt, att den är sann, och man är väl heller icke skyldig att genomläsa alla tidningar och dementera deri förekommande osanningar, det är ju icke ens möjligt att göra detta, om man också ville. Och beträffande talarens framhållande af att sockerbruken alltid skulle behandla betodlarna så illa — de skulle t. ex. i betkontrakten intaga alldeles »orimliga» bestämmelser och dylikt, såsom råd till betodlarna, huru de skulle gödsla den jord, hvar på betorna odlades, och huru långt mellanrum det skulle vara emellan hvarje beta, för att få ett godt resultat — beträffande detta vill jag säga, att det ligger väl icke något ondt uti, att sådant angifves i kontrakten. och för min del har jag icke hört talas om att detta blifvit klandradt. Tvärtom vet jag, att många landtbrukare, som förut icke haft tillfälle att sätta sig in i hit-hörande förhållanden, varit mycket tacksamma för dessa i kontraktet meddelade anvisningar och råd om bästa sättet för jordens gödsling och om lämpligaste afståndet mellan betplantorna o. s. v., och de hafva icke funnit något som helst orimligt deri.

För min del får jag säga, att, åtminstone på den ort, der jag bor, icke några vidare ändringar gjorts för kontrakten i år, i alla händelser inga ändringar, som varit till betodlarnas nackdel. Huruvida sådana ändringar gjorts på andra ställen, derom vågar jag icke yttra mig; jag har ej kunnat genomläsa alla kontrakt. Men att, om verkligen missförhållanden mellan sockerfabrikanterna och betodlarna skulle förefinnas, sådana skulle kunna afhjelpas genom ett nytt skattesystem, det kan jag icke alls förstå.

Samme talare på skånebänken har ock framhållit, att det skulle vara sådan orättvisa, att en del arbetare entledigades, när betkampanjen afslutats. Men huru skulle det kunna vara för sockerbruken möjligt att året om bibehålla de arbetare, som icke vidare erfordras, efter det betkampanjen är slut? När denna är slut, få naturligtvis arbetarne söka skaffa sig arbete på annat håll. Och jag undrar, om dessa arbetare skulle haft det bättre, derest de icke alls haft detta arbetet under betkampanjen? Sockerbruken behålla i regel så många arbetare, som de rimligtvis kunna finna sysselsättning för under öfriga delen af året. Jag vågar därför påstå, att hvad denna talare uppläste ur en tidning är fullkomligt vilseledande, och det är ännu mindre rimligt att komma med sådana historier, när de icke ens höra till den sak, som är före; hade de hört dit, hade det varit åtminstone någon idé med att anföra dem.

Vidare ordade han något om, hurusom betodlarna snart icke skulle vara villiga leverera betor till sockerbruken, och det framskymtade till och med en liten blänkare om att man vore betänkt på att anlägga ett betbränneri. Att ett betbränneri kommer att anläggas, det tror jag nog; det har till och med varit på tal om att anlägga många flera sådana. Detta är dock hufvudsakligen af den anledningen, att landtbrukarna icke nu kunna få odla betor till sockerbruken på så mycket jord, som de vilja. På hela betodlade arealen har man för i år måst göra en minskning af 15 procent; betodlarna

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

*Angående
beskattningen
af hvitbets-
sockertillverk-
ningen m. m.
(Forts.)*

blefvo mycket ledsna, när de, efter teckningen af betarealen,ingo höra talas om denna minskning med 15 procent. Kunna herrarne då tro, att förhållandet mellan sockerbruken och betodlarna är så orimligt, som denne talare vill göra gällande? Sockerbruken kunde ju inte taga emot på långt när den betareal, som tecknats, och detta kan väl få anses utgöra ett bevis för, att förhållandet dessa parter emellan icke är sådant, som uppgifvits.

Orsaken, hvarför man vill anlägga betbrännerier, är således helt enkelt den, att man vill komma i tillfälle att odla mer af dessa rotfrukter, än som nu är fallet, då betor lemmas till endast sockerbruken. Så förhåller det sig med den saken.

Hvad nu åter beträffar den sak, som egentligen här är före, så har jag redan i mitt förra anförande sagt min mening om densamma, nemligen att det icke vore till fromma för hvarken industrien eller staten, om man gäfvde sig in på principen om produktbeskattning. Här har visats på exempel från Tyskland, der det med det föreslagna beskattningssystemet skall vara så bra, men detta är vilseledande, ty förhållandena der äro visst icke lysande. Tvärtom är der så useft beståldt med denna industri både i ena och andra hänseendet, att om motionären herr Karlsson gör sig besvär med att taga reda på dessa förhållanden, så skall han nog i likhet med mig önska, att vi icke finge det stäldt på samma sätt som i Tyskland med vår sockerindustri. Att taga Tyskland till exempel i detta fall är således icke lämpligt, och jag kan icke annat än vidhålla min åsigt, att det både för industrien och staten vore skadligt att öfvergå till produktbeskattning.

Något yrkande har jag icke att göra, ett sådant lär väl i detta fall icke tjena mycket till.

Herr Thylander. Jag begärde ordet under herr Hans Anderssons yttrande med anledning deraf, att han gjorde sig löjlig öfver mitt sätt att uppläsa tidningsuppsatsen. Jag medgifver, att det var slarfvigt att läsa upp den på det sättet, men det kan nog inträffa för flere än mig.

Sedan påstod han, att jag i fråga om kontrakten far med idel osanningar, men han medgaf dock, att han icke kände till några andra kontrakt än sådana från hans egen ort. Jag har deremot också läst andra kontrakt, och de hafva det innehåll, som här uppgifves

Hvad vidare beträffar hans utläggning af mitt anförande, så skall jag icke vidare vidröra den saken, utan endast tillägga, att jag lika väl som hvarje annan ledamot eger rätt att bära fram hvad jag tänker. Jag står här såsom representant för folket, och inför detta svarar jag, men icke för någon särskild kammarledamot. Vill man tolka mitt uppträdande såsom föreskrifvet af arbetarevänlighet, så gerna för mig; jag skäms icke därför.

Herr Henricson: Jag anhåller att få yttra några ord i frågan, och jag skall så mycket som möjligt hålla mig till saken. Det

torde vara klart för en hvar, att det nuvarande beskattningssystemet, som beräknar utbytet efter betornas mängd, icke är tillfredsställande, och det är därför, som jag underskrifvit denna motion för att få en mera tillfredsställande och rättvisare beskattning, d. v. s. en produktbeskattning. En föregående talare visade, hvilka orimligheter det nuvarande systemet leder till, då en fabrik kan få betala 150,000 kronor mera i skatt än en annan, som afverkat samma kvantitet betor. Jag skall be att få anföra ett annat exempel, som ligger nära till hands. Om vid bränvinsbränning utbytet skulle beräknas efter viss procent af den använda potatisen och denna procent sattes till den lägsta, som vid något bränneri kan förekomma, eller till 20 liter bränvin af en tunna potatis samt man vid ett annat bränneri finge 26 liter bränvin af samma kvantitet potatis, så skulle, efter 50 öres tillverknings-skatt per liter, som nu är gällande, det sistnämnda bränneriet få 3 kronor större vinst på hvarje potatistunna, som afverkades, än det förra. Detta vore ju en orimlighet, och likadant är förhållandet här.

Det var en talare på skånebänken, som började med att uttala sina tvifvelsmål, huruvida det vore lämpligt att höja år från år denna utbytesprocent, enär detta skapade ett osäkerhetstillstånd för fabrikena. Det kan jag vara med om. Det har också varit ett af skälen, hvarför jag undertecknat motionen. Men samme talare sade mot slutet af sitt anförande, sedan han argumenterat emot produktbeskattningen, att under det nuvarande beskattningssystemet finnes ju möjlighet att öka utbytesprocenten. Jag förstår icke denna logik. Han uttalade också sina tvifvelsmål, huruvida icke, efter det beslut, som fattades på kongressen i Bryssel, man skulle finna anledning i andra länder att afvika ifrån den nuvarande beskattningsprincipen. Det vågar jag naturligtvis icke inlåta mig på att säga. Men jag vill fästa uppmärksamheten vid, att i andra länder man försökt sig på flere andra beskattningsgrunder, men slutligen kommit just till denna produktbeskattning. Detta synes mig kunna vara en trygghet för, att vi få behålla den, helst som den måste vara mest rättvis. Han uttalade äfven en farhåga för, att det möjligen skulle kunna hämma industrien, om jag fattade honom rätt. Jag tror icke, att vår sockerindustri skulle kunna hämmas genom en rättvisare beskattningsgrund, ty skyddet är sådant, att man icke behöfver befara någon import. Tullen är 23 $\frac{1}{2}$ öre, hälften deraf utgår i accis och hälften är som skyddstull. Således tror jag icke, att vi behöfva befara någon import, utan att vi kunna uthärda konkurrens. I Danmark ha de endast 1 $\frac{1}{2}$ öre skyddstull. Skulle förändrade förhållanden inträda, så drabbar det väl dem i första rummet. Jag skall icke längre upptaga kammarens tid. Jag yrkar bifall till herr Nissers reservation.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen propositioner på de derunder gjorda yrkandena; och beslöt kammaren dervid att med afslag å utskottets hemställan bifalla den af herr Nisser afgifna, vid punkten fogade reservationen.

Punkten 3:o.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

På hemställan af herr talmannen, som förmäde sig hafva angående tiden för omröstningarna samrådt med Första Kammarens talman, beslöt kammaren för sin del, att gemensamma omröstningar skulle tisdagen den 6 nästinstundande maj företagas i afseende å de voteringspropositioner, som då af kamrarne blifvit godkända.

§ 17.

Ordet lemnades härefter på begäran till herr Wavrinisky, som uppläste en så lydande skrift:

Den 7 april 1902 anordnades af Gefle fältridtklubb en distansridt-täflan dels från Heby station till Gefle och dels från Upsala till Gefle, i hvilken täflan deltog 16 af arméns officerare. Resultatet af täfingen betecknades inom sportkretsar såsom lysande, ja, rent af såsom en ryttarebragd. Förste pristagaren i den förstnämnda täfingen använde en tid af endast 4 t. 19 m. 36 s. och andre pristagaren i samma täflan en tid af 4 t. 29 m. 37 $\frac{1}{2}$ s. för tillryggaläggande af den 10 nymil långa vägen mellan Heby och Gefle. I den sistnämnda täfingen red förste pristagaren den 10,6 nymil långa vägen mellan Upsala och Gefle på en tid af 5 t. 15 m. 16 s. Hästarnes kondition vid en, som det uppgifvits, dagen efter täfingen företagen besigtning betecknades såsom god.

Men det dröjde ej länge, förr än i ortspressen framkommo en mängd upprörande meddelanden om dessa distansridter från allmänheten i de trakter, som ryttarne passerat — meddelanden, som bjert stucko af från de officiella prisdomeanernas och de professionella sportmännens blomstermålningar. Man uppgaf, att en del ryttare lyckats nå målet endast genom ett oafbrutet och ursinnigt användande af sporrar och spön — att en ryttare, som förgäfvets försökt få fram sin häst med spöslag och sporrhugg, gifvit sitt ridspö åt några småpojkar, som nyfiket sprungit omkring hästen, och förmått dem slå — att en ryttare ridit sin häst i oafbruten galopp från Upsala till Elfkarleö — att en del hästar, trots den grymmaste misshandel, slutligen stannat på vägen och ej ens med två ryttares förenade ansträngningar kunnat piskas fram längre — att en af hästarne, som vrickat en fotled och hade det ena frambenet svullet, sökt kasta omkull sig på vägen, då han ej förmådde gå längre — att en del af de hästar, som stapplat fram till målet, varit betäckta af torrt skum och blödt ur djupa sår i sidorna. — I den diskussion, som på grundvalen af dessa meddelanden uppstod i pressen, förekom äfven ett inlägg af märket C. G. W. — den erkände fackmannen på ridsportens område grefve C. G. Wrangel — och då detta inlägg

synes vara afsedt att utgöra en opposition mot det i författarens tanke öfverdrifvet djurskyddsvänliga klandret af distansridten, äro de deri gjorda medgifvandena åt klandrarnes synpunkter så mycket märkligare, hvarför vi här meddela ett utdrag ur artikeln: »Jag går till och med så långt, att jag på det bestämdaste ogillar propositionen till den här ifrågavarande distansridten. Skall ändamålet med dylika ridter vinnas, så får afståndet ej vara så kort, att det till större delen eller helt och hållet kan tillryggaläggas i galopp, ty då urartar täfingen ofelbart till en kappridt på lif och död, under hvilken ej skördas någon annan lärdom, än att den ädla hästen, när det gäller, villigt släpper till sina sista krafter; och det visste man förut. Från både sportlig och hippologisk ståndpunkt måste det därför betecknas såsom en långt viktigare uppgift att lära sig hushålla med hästens krafter. Detta kan emellertid under täfning ske blott på mycket stora distanser, 50—60 mil och derutöfver. Obestriddigt är visserligen, att en officer i krig på en makt-påliggande patrull- eller ordonnansridt kan se sig nödsakad att åsidosätta all hänsyn till sin trogne hästs lif och välfärd, men lika otvifvelaktigt är, att man, när man upphör att behandla hästen såsom en känslig, lefvande varelse, utan för vinnande af ett stort mål brukar honom blott såsom en fortkomstmaskin, ej behöfver utveckla någon egentlig skicklighet och rutin. Dylika parforceridter torde därför knappast behöfva göras till föremål för särskilda öfningar. De kunna utföras af snart sagdt hvilken infanteriofficer som helst, som af naturen begåfvats med en kraftig kropps-konstitution och derjemte förfogar öfver en ädel, i god kondition befintlig häst.»

Från det efter sportvänners mening sakkunnigaste håll har således medgifvits, att ifrågavarande distansridt var absolut onödig — förfelad — ändamålslös.

Den harm, som ifrågavarande djurplågeri är egnadt att väcka, behöfver man således icke tillbakahålla af hänsyn till den *nytt*a, som samma djurplågeri från mindre vederhäftigt håll påståtts medföra:

Möjligen skulle det inkastet kunna göras, att de i pressen förekommande skildringarne af distansridten äro öfverdrifna. I anledning häraf hafva vi från trovärdiga ögonvittnen införskaffat bifogade intyg, som utfärdarne äro beredda att med ed inför domstol bekräfta.

Intyg:

N:o 1.

Undertecknade, som voro åsyna vittnen till huru Löjtnant Malmberg, n:o 2, den 1:sta ryttaren vid distansridten Upsala—Gefle, den 7 april 1902, vid Långbro, c:a 1 mil söder om Gefle, misshandlade sin häst med slag och sporrhugg samt huru en för oss okänd ryttare, som från Gefle ridit Malmborg till mötes, med en grof qvist slog den stackars tröttkörda hästen och på det sättet rent af piskade fram honom till målet. Vi voro en hel mängd personer, som arbetade vid flottningskanalen, och vi ha aldrig sett ett *grymmare* djur-

plågeri. Malmbergs häst fåsade så att det lät riktigt hemskt, och blodfläckar syntes här och hvar efter vägen i snön efter ryttarnas framfärd. De efter den första ryttaren kommande deltagarne uppförde sig till största delen lika grymt mot sina stackars hästar, och vi uttala härmed vårt djupaste beklagande, om ett dylikt djurplågeri skall få tolereras vid täflingar, då det ej är tillåtet under arbetet för lifsuppehållet.

Detta kunna vi styrka med ed, om så fordras.

Källbro i Walbo den 21 april 1902.

J. A. Hjulström,
adr.: Bomhus.

K. G. Skärberg,
adr.: Källbro.

Karl Berggren.
adr.: Bomhus.

Bevittnas:

C. A. Gustafsson, A. Fernström.

N:o 2.

Att jag, som i sällskap med flera personer, deribland Bagaren A. Fernström och f. Fånggevaldiger Wallner i Gefle åsåg, då Löjtnant Malmberg måndagen den 7 april inkom till målet, vid distansridten vid Gefle södra tull och som sjelf i många år behandlat hästar, får som min åsigt uttala det, att hästen var i hög grad ansträngd och, så snart jag såg ryttaren komma, såg jag äfven huru han ideligen för hvarje språng piskade fram den stackars hästen till målet.

Gefle den 21 april 1892.

Gustaf Frank.

N:o 3.

Undertecknad stod äfven vid Långbro, då distansryttaren n:o 5 passerade Långbro. Då ropade han åt mig att jag skulle ta en piska och springa efter och köra på hästen. Fabrikör Yström från Gefle stod bredvid och såg, huru förskräckligt illa hästen var medfaren. Ryttaren n:o 18 var n:o 5 följaktig vid detta tillfälle.

Bomhus den 21 april 1902.

Karl Berggren.

Karl Berggrens och Gustaf Franks namnteckningar intygas:

C. A. Gustafsson.

N:o 4.

Måndagen den 7 april var undertecknad åsyne vittne till att tvenne officerare, ridande ett par mycket uttröttade hästar, hvilka nekade att gå längre, stego ur sadlarna och med ridspön började bearbeta djurens ben. Sedan de satt sig i sadlarna och tillryggalagt en bit af vägen, upprepade de samma behandlingssätt mot djuren. Detta intygas under edlig förpligtelse. Det är den 2 och 3 till målet framkomna ryttarna, som detta vittnesmål gäller.

Hemlingby den 10 april 1902.

J. E. Eriksson.

Vittnen till Erikssons namnteckning:

C. A. Gustafsson. A. Fernström.

N:o 5.

Undertecknad får härmed på begäran intyga, det jag vid distansridten, som egde rum mellan Upsala och Gefle den 7 april 1902, kom af en händelse att gå å vägen vid Jerfsta by, belägen $\frac{1}{4}$ mil söder om Gefle. Jag såg dervid, huru distansryttarne, som inkommo till Gefle som tredje och fjerde pristagare (numren å dem kom jag ej att iakttaga) först efter det de frågat huru långt det var till Gefle samt huru långt försprång Löjtnant Blixt hade, började att oupphörligen slå de stackars hästarne, som enligt mitt förmenande knappast kunde gå, och som den ena ryttarens häst tycktes vara vid något bättre kondition än den andres, så red han bakefter för att slå sin kamrats häst såväl som sin egen och det utan minsta skonsamhet och detta så långt jag kunde se dem.

Löjtnant Blixts häst var, då han mötte mig, illa medfaren. Han steg då af sin häst, och som jag framhöll huru illa åtgången hästen var, framhöll Löjtnant Blixt, att hästen under vägen fått kolik, men att han haft *god tid* till Harnäs, hvilket nog syntes på det arma djuret. Som jag kom att få se *en dugtigt använd* käpp i Löjtnant Blixts stöfveldskaff, så aflägsnade jag mig med tanke på hvad möjligen det arma djuret fått smaka på under färden, och äfven Löjtnant Blixt fortsatte att gående leda sin häst mot Gefle. Hela täfingen föreföll, med ett ord bedröflig, och jag har aldrig under de 15 år jag varit skogvaktare sett så illa medfarna hästar.

Bomhus den 21 april 1902.

J. W. Törnbohm.

Törnbohm's namnteckning bevittnas af

C. A. Gustafsson.

Genom nu återopade intyg och Grefve Wrangels uttalande torde få anses konstateradt, att under ifrågavarande distansridt verkligen förekommit handlingar af upprörande, rätt, ändamålslost djurplågeri, begångna af personer, på hvilka man till följd af deras uppfostran och samhällsställning väl har rätt att ställa den fordran, att de förmå skilja mellan rätt och orätt. Uteblifvandet af allvarsam påföljd för sådant öfvervåld skulle för visso väcka underliga känslor bland den befolkning, som åsett dådet och som är van vid att djurplågeri, begånget af personer i en mera anspråkslös samhällsställning — ej i följd af likgiltighet för djurets ändamålslösa lidande, utan under helt andra omständigheter än de vid distansridten förekommande — beifras.

Kunna personer, som ådagalagt så rätt och hänsynslöst beteende som några af de här nämnda officerarne vara skickade att handleda och föra befäl öfver den värnpligtiga ungdomen i vårt land, frågar man sig. Och är det tillåtet att så bruka tjenstehästar?

Då det utan tvifvel måste anses vara Herr Statsrådet och chefen

för landtförsvarsdepartementet angeläget, att anledningarna till dessa bekymmer med det snaraste varda undanröjda, tillåta vi oss härmed att enligt den i Andra Kammarens arbetsordning § 21 gifna anvisning anhålla om tillstånd att till herr Statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet framställa följande fråga:

»Hvilka åtgärder ämnar Herr Statsrådet vidtaga för att för framtiden förekomma upprepandet bland arméns officerare af sådant djurplågeri som det, hvilket förekommit under distansridterna Heby—Gefle och Upsala—Gefle den 7 april 1902?»

Stockholm den 30 april 1902.

<i>Edvard Wavrinsky.</i>	<i>Gustaf Olofsson.</i>
<i>Johan Olofsson.</i>	<i>E. Norman.</i>
<i>C. J. Hammarström.</i>	<i>Joh. Nydal.</i>
<i>W. Johansson, Öija.</i>	<i>E. G. Åkerlind.</i>
<i>Halvar Eriksson.</i>	<i>P. Olsson.</i>
<i>W. Styrlander.</i>	<i>And. Olsson.</i>
<i>Joh. Er. Nordin.</i>	<i>J. G. Spangenberg.</i>
<i>Carl Jansson.</i>	<i>Lars Eriksson.</i>
<i>Johan Ericsson.</i>	<i>Oskar Berg.</i>
<i>K. G. Karlsson.</i>	<i>Jakob Pettersson.</i>
<i>A. Thylander.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>
<i>Karl Hultkrantz.</i>	<i>Olof Guldbrandsson.</i>
<i>Henric Öhngren.</i>	<i>G. Lindgren.</i>
<i>L. Gust. Broomé.</i>	<i>Viktor Larsson.</i>
<i>Gust. Österberg.</i>	<i>J. Bromée.</i>
<i>Oskar Eklund.</i>	<i>J. Byström.</i>
<i>D. Persson i Tällberg.</i>	<i>Karl Starbäck.</i>
<i>D. Holmgren.</i>	<i>P. Norberg.</i>
<i>J. Nordin.</i>	<i>Henrik Hedlund.</i>
<i>David Bergström.</i>	<i>A. Hedin.</i>
<i>Curt Wallis.</i>	<i>Karl Staaff.</i>
<i>Chr. Olsson.</i>	<i>Hjalmar Branting.</i>
<i>John Olsson.</i>	<i>M. F. Nyström.</i>
<i>Victor Moll.</i>	<i>Magnus Höjer.</i>

Ollas A. Ericsson.

Ifrågavarande framställning blef på begäran bordlagd.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>N. Olsson</i> i Ättersta	under 4 dagar fr. o. m. den 2 maj,
» <i>H. Hallin</i>	» 5 » » 5 »
» <i>C. Faxe</i>	» 2 » » 2 »
» <i>G. Lindgren</i> i Islingby	» 2 » » 2 »

§ 19.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 55, till Konungen, angående inskränkning af rätt till utskänkning å lägerplats af vin och maltdrycker.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes följande ärenden, inkomna nemligen:

konstitutionsutskottets memorial n:o 5, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af utskottets utlåtande n:o 3 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

n:o 65, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut angående Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af en riksförsäkringsanstalt; och

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inköp af de enskilda telefonanläggningarna i Stockholm med omnejd;

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 30, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående befordringarna inom hären och flottan; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 31, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om koncession å jernväg inom riket, hvilken är afsedd att direkt ingå såsom förbindelseled i främmande jernvägsnät;

n:o 32, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående jordbrukets upphjelpande genom befrämjande af Kooperation mellan mindre jordbrukare; och

n:o 33, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående åtgärder för åstadkommande af en bättre fiskerivård för Ostersjö- och sötvattensfisket.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,53 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Fredagen den 2 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 o. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne april.

§ 2.

Föredrogs och bifölls herr *E. O. V. Wavrinskys m. fl.* anhållan att till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet få framställa ett spörsmål.

§ 3.

Vidare föredrogs men blefvo å nyo bordlagda konstitutionsutskottets memorial n:o 5 och statsutskottets utlåtande n:o 11.

§ 4.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets memorial n:o 65, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut angående Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af en riksförsäkringsanstalt, blef den i memorialet föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 5.

Slutligen föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtande n:o 66, Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 30 samt Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:is 31—33.

Härefter begärdes ordet af herr vice talmannen Swartling, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde måtte främst bland två gånger bordlagda ärenden uppföras i främsta rummet konstitutinsutskottets memorial n:o 5, derefter statsutskottets utlåtande n:o 11, i tredje rummet statsutskottets utlåtande n:o 66 och derefter öiga ärenden i den ordning, hvori de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herrar *J. Hjelmérus* och *A. E. Lindvall*, hvardera under tre dagar från och med den 3 maj.

§ 7.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 56, i anledning af väckt motion angående beskattning af punsch,

n:o 57, i anledning af justitieombudsmannens framställning rörande provision vid försäljning af stämplar, och

n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, angående en af herr A. Hedin m. fl. väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om åtgärder i syfte, att de nordiska staterna måtte förklara sig för principiellt och permanent neutrala, eller om meddelande till främmande makter, att de Förenade rikenas politik fortfarande förblifver rigtad på fredens bevarande, samt denna förklarings offentliggörande.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.